

Lezen

JAARGANG 14 NUMMER 2 2019
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

STRAATKUNSTENAAR JOREN JOSHUA
ALS KINDERBOEKENILLUSTRATOR

DIVERSITEIT IN JEUGDLITERATUUR ••• BOEKENTIPS VOOR REMBRANDTJAAR •••
WOUTERTJE PIETERSE PRIJS ••• NIEUWE PRENTENBOEKENUITGEVERIEN •••
BEGRIJPEND LEZEN ••• HET SUCCES VAN LÊS NO ••• BART MOEYAERT WINT ALMA
••• NIEUWE KINDERBOEKENAMBASSADEUR ••• GERDI VERBEET OVER LEZEN •••
HET ATELIER VAN JOREN JOSHUA ••• DE INKTAAP EN PLUSNEDERLANDS

1 juni t/m 31 augustus Zomerlezen, je vakantie begint met boeken, cpnb.nl ••• 1 juni t/m 21 Juni Spannende Boeken Weken, cpnb.nl
 ••• 13 juni t/m 16 juni 50th Poetry International Festival Rotterdam met uitreiking C. Buddingh'-Prijs 2019, poetryinternational.org
 ••• 15 juni Uitreiking Brusseprijs, fondsbjp.nl ••• 16 juni Uitreiking De Grote Poëzieprijs 2019, poëzieprijs.nl ••• 20 juni Finale Er Was Eens, [vmbo, erwaseens.nu](http://vmbo,erwaseens.nu) ••• 24 t/m 30 juni Literair Festival Nieuwe Types, Arnhem, nieuwetypes.nl ••• 26 juni Uitreiking Prijs van de Nederlandse Kinderjury, kinderjury.nl ••• 26 juni Finale Er Was Eens, [mbo, erwaseens.nu](http://mbo,erwaseens.nu) ••• 30 juni Finale Write Now!, writenow.nu
 ••• 6 juli Opening tentoonstelling Sieb Posthuma – In beeld, kinderboekenmuseum.nl ••• 6 juli t/m 1 september Zomertekenschool, kinderboekenmuseum.nl ••• 6 t/m 13 september Week van de Alfabetisering, lezenenschrijven.nl ••• 20 t/m 29 september Boekenweek voor Jongeren, boekenweekvoorjongeren.nl

Alvast voor uw agenda 2020: 1 april 2020 Lezen Centraal over de Doorgaande leeslijn, lezen.nl

NIEUW VERSCHENEN

Werkt de VoorleesExpress?

De publicatie *Werkt de VoorleesExpress?* kwam tot stand in het kader van het landelijke actieprogramma Tel mee met Taal en is het eerste grootschalige effectonderzoek naar de VoorleesExpress.

Twintig weken lang wekelijks een voorlezer over de vloer: zo werkt de VoorleesExpress. Voorlezen is namelijk niet voor alle ouders vanzelfsprekend. Wanneer zij bijvoorbeeld de Nederlandse taal niet goed machtig zijn, kan voorlezen een enorme opgave zijn. Een vrijwilliger die boekjes meebrengt en het goede voorbeeld geeft, biedt in zo'n geval soelaas. Zowel ouders als hun jonge kinderen leren op deze wijze het plezier van voorlezen kennen. Dit kan geletterdheid helpen versterken en het leesplezier vergroten.

Bestellen

Werkt de VoorleesExpress? is voor € 9,95 te bestellen bij Eburon en is gratis te downloaden via lezen.nl

Literaire gesprekken in de klas

Deze brochure is een praktijkgerichte weerslag van het onderzoek *Maar als je erover nadenkt...* van Gertrud Cornelissen. Hiermee kun je als leraar van leerlingen lezers maken dankzij de inzet van literaire gesprekken. De ingrediënten waaruit een literair gesprek is samengesteld worden toegelicht en uitgewerkt in een serie gesprekken over het boek *Lampje* van Annet Schaap. Met het meetinstrument 'literaire competentie' kun je de literaire ontwikkeling van de leerlingen volgen. Hoe je de literaire gesprekken inpast in het lesrooster lees je in het hoofdstuk over de organisatie van literaire gesprekken.

De publicatie is te downloaden via lezen.nl en aan te vragen via info@lezen.nl

Redactioneel

Diversiteit en inclusiviteit – twee woorden die in deze *Lezen* veelvuldig voorbij komen. De nieuwe Kinderboekenambassadeur Manon Sikkel, die zich verderop

in dit nummer aan u voorstelt, wil zich tijdens haar ambts-termijn inzetten voor een veelzijdiger beeld in de kinder- en jeugdliteratuur: ‘Lezen is wat ons samenbrengt,’ dat is de boodschap die zij de komende twee jaar wil uitdragen. Lezen doe je niet alleen. Het zijn de verhalen die ons verbinden met vroeger en nu en die ons vooral verbinden met elkaar. Daarom vragen die verhalen om personages waarin ieder kind zich kan herkennen. De Kinderboekenambassadeur zal zich richten op meer diversiteit en inclusiviteit in kinderboeken. Ook wil ze van de kinderboekenambassade een ontmoetingsplaats maken voor iedereen die van lezen houdt of ervan kan gaan houden.

In dit nummer ook informatie over nieuwe uitgeverijen die zich richten op variatie binnen het prentenboekenaanbod door boeken met een ‘wezenlijke andersheid’ uit te geven. En interviews met voorvechters van diversiteit en besprekingen van veelkleurige en veelzijdige boeken.

Het leren kennen en waarderen van diverse wereldbeelden via lezen is een actueel thema, maar is in zichzelf van alle tijden. Lezen opende altijd al mogelijkheden jezelf te ontdekken, andere werelden te ontsluiten en nieuwe mensen te ontmoeten, zoals ook Liesbeth Coltof onlangs in haar Woutertje Pieterse Lezing benadrukte.

Met de zomer voor de deur, stel ik voor met het zomerlezen actief in de wereld van een ander te duiken. Dan ga je twee keer op vakantie! Lees (voor) en laat lezen, voor eigen plezier en om je onder te dompelen in anderen en andere werelden. Fijne zomer!

Gerlien van Dalen,
Directeur-bestuurder Stichting Lezen

Legenda

	0–6 jaar		12–15 jaar
	6–12 jaar		15–18 jaar
			algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met **Lezen** aangegeven.

Lezen. Kwartalaftijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits

Redactie: Daan Beeke, Eva Gerrits, Mirjam Noorduijn, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer: Rodaan Al Galidi, Jørgen Koopmanschap, Nina Schouten, Elsbeth Tijssen, Munir de Vries

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen | Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Joren Joshua

Abonnementenbeheer: adreswijziging, abonneren of opzeggen tijdschrift Lezen? Vul het formulier in op lezen.nl

Voor overige vragen: Abonneeservice Tijdschrift Lezen | 0172 476085 (tijdens kantooruren) | info@spabonneeservice.nl

© juni 2019 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van **Lezen** is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechtebenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

INHOUD

4 ‘Kijk met een open blik’

Etnisch-culturele diversiteit in jeugdliteratuur

7 Rembrandt vertelt

Lezen en verder lezen

8 De veerkracht van een oorlogskind

Woutertje Pieterse Prijs: interview Kathleen Vereecken

10 Blikveld 0–6

12 Over grenzen kijken

Nieuwe prentenboekenuitgeverijen voor diversiteit

14 Blikveld 6–12

16 Leesmotivatie is de sleutel

Begrijpend lezen op de basisschool

18 Prikkels

20 De X-factor van Lês No

Multimediale leesbevordering

22 Blikveld 12–15

24 Alles ontstaat uit taal

Bart Moeyaert wint ALMA

26 Blikveld 15–18

28 Iedereen hoort erbij

Kinderboekenambassadeur: interview Manon Sikkel

30 ‘Jouw wereld is niet ieders wereld’

Gerdi Verbeet over lezen

32 Van straatkunst tot kinderboek

Een kijkje in het atelier van Joren Joshua

34 ‘Literatuur is mijn passie’

De Inktap en PlusNederlands als verdiepende programma’s

36 Uit een schrijversleven: Rodaan Al Galidi

 facebook.com/stichtinglezen

 [@stichtinglezen](https://twitter.com/stichtinglezen)

 instagram.com/stichtinglezen

‘Kijk met een open blik’

KANTEL JE HORIZON – De roep om meer (kinder)boeken die onze veelkleurige samenleving beter weerspiegelen, wordt steeds luider. Maar wat zijn dat voor soort boeken? Sara Van den Bossche van Tilburg University onderzoekt ‘jeugdliteratuur door de lens van etnisch-culturele diversiteit’ en concludeert dat als we ons beperken tot boekenlijstjes met gekleurde hoofdpersonen, we niet veel verder komen.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

‘Als literatuur een weergave is van de werkelijkheid, wat vertelt het Nederlandse boekenaanbod ons dan? Ik besta niet. Of amper.’ Dat stelt de Surinaams-Nederlandse dichter en medeoprichter van uitgeverij Chaos, Sayonara Stutgard, in haar opiniestuk ‘Nieuwe poortwachters zijn hard nodig in de literatuur’ (*Het Parool*, 16 december 2018). Daarin schrijft Stutgard dat ze pas op haar 26ste zichzelf in een boek herkende, terwijl ze met ‘een liefde voor woorden’ is opgevoed. Tot die tijd had niemand haar de juiste boeken aangereikt. ‘Niet op school, niet in de bibliotheek, niet in de boekhandel en niet tijdens mijn studie Nederlands/Literatuurwetenschap,’ aldus Stutgard. En dat ligt niet aan de bemiddelaars,

vindt ze, maar aan het boekenaanbod. Dat moet onze veelkleurige samenleving veel beter weerspiegelen.

Horizon verbreden

Stutgards pleidooi voor een inclusievere boekenwereld staat niet op zichzelf. Gevoed vanuit een door velen gedeelde zorg over een groeiende kansenongelijkheid, heeft het diversiteitsdebat in onze samenleving de laatste jaren een enorme vlucht genomen. Ook binnen de kinderboekenwereld wordt het intensief gevoerd. Zo groeit het besef dat het voor de sociaal-culturele ontwikkeling van kinderen cruciaal is om ze verhalen te bieden waarmee ze hun horizon verbreden en uit hun eigen vertrouwde wereld durven stappen. ‘Lezen,’ zegt Stutgard, ‘is uiteindelijk oefenen om de wereld in zijn geheel te zien.’ Hoe belangrijk dat is, blijkt inmiddels uit verschillende onderzoeken: wanneer kinderen via verhalen met voor hen onbekende culturen en bevolkingsgroepen in contact komen, worden ze verdraagzamer en empathischer.

Voorkom tunnelvisie

Sara Van den Bossche, universitair docent aan het Departement Cultuurwetenschappen van Tilburg University, is ver-

heugd dat steeds meer schrijvers, illustratoren, uitgevers en maatschappelijke organisaties zich achter, zoals zij het noemt, ‘de diversiteitsboodschap’ scharen. Toen zij, met ondersteuning van Stichting Lezen, vier jaar geleden haar onderzoek startte rondom de etnisch-culturele diversiteit in de Nederlandstalige jeugdliteratuur, was die nog lang niet zo luid en duidelijk hoorbaar als nu. Van den Bossche waarschuwt echter wel voor ‘een tunnelvisie’. ‘Kijk met een open blik naar het totale corpus van de kinder- en jeugdliteratuur,’ betoogt ze. ‘Als je je beperkt tot lijstjes met boeken waarin gekleurde menselijke personages de hoofdrol spelen, hanter je feitelijk zelf ook een mechanisme van uitsluiting en stuur je de discussie een niet zo’n productieve kant op. Dat kinderen behoefte hebben aan zowel spiegels als vensters, zoals de Afro-Amerikaanse onderzoekster Rudine Sims Bishop zegt, is op zich waar; toch schieten we het blikverruimende doel dat we nastreven daarmee deels voorbij. Simpelweg omdat we moeten vaststellen dat er op dit moment voor sommige lezers veel meer spiegels zijn dan voor anderen.’

Voorbij de spiegel?

Van den Bossche wil zogezegd ‘voorbij de spiegel’, niet geheel toevallig ook de titel van haar onderzoeksrapport dat ze samen met PhD-kandidaat Anne Klomberg schreef. Ze licht toe: ‘Oorspronkelijk was de bedoeling van het onderzoek om in kaart te brengen in hoeverre en op wat voor manier etnisch-culturele diversiteit zich in de Nederlandstalige jeugdliteratuur weerspiegelt. Daartoe wilden we een soort van inventaris maken, een lijst die toont wat er bestaat aan etnisch-cultureel diverse boeken, voor in de dagelijkse praktijk van het onderwijs en bibliotheekwezen, en voor ouders en opvoeders. Maar hoe definieer je wat diverse boeken zijn? Dat label gaf meteen al een probleem. Want wat je divers noemt, hangt natuurlijk sterk af van je perspectief. Hoor je tot een minderheid in de maatschappij en zoek je boeken met figuren met een identiteit, vergelijkbaar met die van jou; herkenning, waar meestal het beeld van de spiegel voor wordt gebruikt? Of hoor je tot een meerderheid en vind je jezelf overall terug in de literatuur, en heb je misschien meer aan vensters, met vergezichten? Als je gaat differentiëren vanuit het perspectief van waaruit je kijkt, blijf je een tweedeling hanteren, en daar willen we nu juist van af.’

Astrid Lindgren

Hoe bepalend het perspectief is voor de receptie van literaire teksten had Van den Bossche (gepromoveerd in Scandinavische Letterkunde aan Universiteit Gent) al ondervonden tijdens haar promotieonderzoek over het belang van het werk van Astrid Lindgren voor de canon van kinder- en jeugdliteratuur in Nederland en Vlaanderen. Daaruit bleek, vertelt ze, ‘dat in Zweden vooral wordt benadrukt hoe ontzettend Zweeds Lindgrens boeken wel niet zijn, terwijl in Nederland en Vlaanderen

juist het universele karakter van haar personages wordt aangethaald. En dan was er, vooral in Zweden, ook nog de kritiek op het problematische kolonialistische wereldbeeld in de Pippi Langkousboeken, denk aan *Pippi in Taka-Tukaland*. Toch hebben allerlei kinderen met heel diverse achtergronden houvast in Lindgrens verhalen gevonden om hun identiteit vorm te geven.’

Meer dan alleen huidskleur

Wat Van den Bossche eigenlijk zegt, is dat de betekenis van etnisch-culturele diversiteit in (kinder)boeken verder gaat dan een niet-wit kind met een exotisch klinkende naam op de cover of als hoofdpersoon. Toch focust het maatschappelijke debat zich vooral op het tellen van de gekleurde gezichten; op het werk, in de media, in boeken. Ook *ROSE stories*, een multimediale uitgeverij met speciale aandacht voor culturele diversiteit (uitgever van *Bedtijdverhalen voor rebelse meisjes*), onderkent dat probleem. Om die reden organiseerde de uitgeverij eind april een talkshow onder de noemer ‘Reclaiming the narrative’. Het uitgangspunt van de discussieavond: ‘Inclusie gaat verder dan een projectje hier en een poppetje daar. Het is meer dan alleen huidskleur, naam of religie. Het gaat ook om diversiteit in de manier waarop we naar de wereld kijken en over verschillen in ervaringen en perspectieven.’

Teksten met een verrekijker-effect

Van den Bossche is het daar helemaal mee eens. ‘De kunst is,’ zegt ze, ‘om in kinderboeken het vanzelfsprekende niet-vanzelfsprekend te maken, om het dus net niet als vanzelfsprekend te beschouwen. Dan kom je vanzelf uit bij verhalen met licht anarchistische figuren die heilige huisjes omver schoppen, het fictieve wereldbeeld durven te bevragen en zo een andere zienswijze stimuleren.’ Van den Bossche noemt dat teksten met ‘een verrekijker-effect’. Immers, met een verrekijker verbreed je je horizon en kan je voorbij de grenzen van je eigen zelf proberen te kijken. Deze zelfontwikkeling onderscheidt Van den Bossche in haar rapport daarom als een van de belangrijkste functies van lezen in relatie tot het sociaal-maatschappelijke vraagstuk diversiteit. Daarnaast noemt zij ook kennisoverdracht – de basis van alles –, en morele ontwikkeling en politieke impact waarbij het boek als ethisch kompas of aanzet tot engagement kan dienen.

Cultuurbewust en cultuurkritisch

Zo bezien zijn diverse boeken veilige bakens die vanuit hun ethisch en cognitief potentieel kinderen helpen hun plaats in de wereld te ontdekken en nader te bepalen. Daarbij maakt Van den Bossche een verschil tussen cultuurbewuste en cultuurkritische teksten. *The Hate U Give* van Angie Thomas, waarin de jonge zwarte Star die een witte privéschool bezoekt, midden in het antiracismedebat belandt wanneer zij getuige

is van de moord op haar zwarte jeugdvriend door een witte politieman, behoort tot de eerste categorie. ‘Dat soort boeken,’ licht Van den Bossche toe, ‘geeft een realistische schets van de gevolgen van de maatschappelijke tweedeling. Toch kun je op veilige afstand blijven. Voor sommige lezers is zo’n “tranche de vie” evengoed waardevol: het is een eerste stap om inzicht te krijgen in andersoortige levens.’ Daarom, vindt Van den Bossche, is een uitgeverij als Blossom Books, die onder meer young-adult uitbrengt vanuit een meerkleurig en veelzijdig perspectief, ook zeker belangrijk. ‘Maar waar we als maatschappij uiteindelijk echt mee vooruitkomen, is met verhalen die je anders doen denken, door het perspectief zodanig te verschuiven, dat je deelgenoot wordt van een ander wereldbeeld.’

Van Kraai tot Lampje

Het label ‘cultuurkritisch’ kun je bijvoorbeeld plakken op de betere sciencefiction. Van den Bossche: ‘Verhalen die je meenemen in een onbekende, toekomstige wereld waarin een andere waarheid geldt en je op die manier laten reflecteren op onze eigen werkelijkheid, kunnen echt wat tweeweg brengen. Dat geldt ook voor de *Arabische sprookjes* van Rodaan Al Galidi en Geertje Alders, de winnaar van de Jenny Smelik IBBY-prijs 2018. Al Galidi stelt heel mooi dat de sprookjes “van iedereen en voor iedereen zijn, de beste reizigers en succesvolste migranten ooit”, die tonen dat we allemaal mens onder mensen zijn. Als verdere praktische voorbeelden, koos ik in mijn rapport naast *De Duik* van Sjoerd Kuiper en Sanne te Loo heel bewust ook voor enkele dierverhalen. Zo toont het prentenboek *Kraai* van Leo Timmers aan de hand van de toenaderingspogingen van een grote zwarte kraai tot drie kleine, veelkleurige vogeltjes, treffend hoe er een wij-zij-denken kan ontstaan op basis van uiterlijke verschillen. Timmers herhaalt het stereotype beeld – Kraai is groot en zwart en vast gevaarlijk – maar levert er tegelijkertijd kritiek

Jenny Smelik/IBBY-prijs

De Jenny Smelik/IBBY-prijs wordt tweejaarlijks uitgereikt aan jeugdboekenschrijvers en -illustratoren die in hun werk op een niet-problematiserende manier aandacht vragen voor culturele diversiteit. Dit uitgangspunt past het doel van de International Board on Books for Young People (IBBY): ‘international understanding through childrens books’. De prijs bedraagt tweeduizend euro, wordt sinds 1983 uitgereikt en mogelijk gemaakt dankzij een legaat van jeugdboekenschrijfster Jenny Smelik-Kiggen (1913-1980) dat door de Nederlandse IBBY-sectie van een bestemming wordt voorzien. Recente winnaars zijn *Arabische sprookjes* (Rodaan Al Galidi & Geertje Alders, Gottmer 2018), *De duik* (Sjoerd Kuiper & Sanne te Loo, Lemniscaat, 2016), *Het hanengevecht* (Hans Hagen & Philip Hopman, Querido 2014), *Trash* (Andy Mulligen, Gottmer, 2012) en *De gelukvinder* (Edward van de Vendel & Anoush Elman, Querido, 2010). ibby-nederland.nl/jenny-smelik-ibby-prijs

op. De essentie van het verhaal zit hem in de omslag van het denken van de gekleurde vogeltjes, die uiteindelijk toch vrienden worden met Kraai. Een boek dat trouwens ook echt anders doet kijken is *Lampje* van Annet Schaap. Daarin zitten zoveel personages “met een hoek af”, zoals we in Vlaanderen zeggen, zulke niet-doorsnee figuren, dat je je afvraagt wat menselijke identiteit precies is.’

Praktische leeswijzer

De leeswijzer die *Voorbij de spiegel?* aanreikt, moet je volgens Van den Bossche dan ook zien ‘als een praktische analyse-methode, die je bij iedere tekst kunt gebruiken om ingangen die andere denkwijzen kunnen stimuleren in jeugdboeken te vinden’. Daarbij schuift ze concrete hulpmiddelen en vragen naar voren: bij wie ligt het vertelperspectief? Wat zijn de (machts)verhoudingen tussen individuen en groepen? En wordt er een bepaalde metaforiek of symboliek gebruikt die op een bepaald wereldbeeld of denkkader wijst? Vervolgens kun je dan nagaan of dat bevestigend of kritisch is, en of er een afwijzend moreel oordeel achter schuilt, of dat het je horizon verbreedt.

Van den Bossche wil graag benadrukken dat de leeswijzer is bedoeld voor de bemiddelaars. ‘Voor opvoeders, ouders, leerkrachten, bibliothecarissen... Bij hen ligt uiteindelijk de sleutel, misschien wel veel meer dan bij het boekenaanbod. Zij kunnen kinderen naar boeken leiden die hen maken tot cultuurkritische lezers. Lezers die bereid zijn hun vertrouwde wereld op een andere manier te bekijken, zodat ze open en zonder angst het vreemde tegemoet durven treden.’ ●●●

Voorbij de spiegel? Jeugdliteratuur door de lens van etnisch-culturele diversiteit van Sara Van den Bossche en Anne Klomberg is een publicatie van Stichting Lezen en verschijnt in het najaar van 2019.

Rembrandt vertelt

In *De jongen die in de muur verdween* (Leopold, 9+) bezoekt chirurgijnszoon Dirk Tulp stiekem zijn vaders anatomische les. Als hij ontdekt dat hij door Rembrandt is vereeuwigd op *De anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp*, gaat hij op zoek naar de schilder. Boeiend verhaal van Lydia Rood over de Gouden Eeuw.

REMBRANDTJAAR – ‘Rembrandt tekende de wereld niet in detail voor ons uit, maar gaf ruimte aan onze eigen verbeelding,’ schrijft kunsthistoricus Koos de Wilt in het voorwoord van *Het grote Rembrandt voorleesboek* dat hij samenstelde. Zeven kinderboekenschrijvers bewijzen zijn gelijk: zij kropen moeiteloos in Rembrandts schildershuid en verzonnen vierentwintig unieke verhalen bij zijn werk.

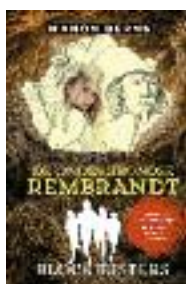
DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Bibi Dumon Tak, Thijs Goverde, Sjoerd en Margje Kuyper, Joke van Leeuwen, Koos Meinderts en Jan Paul Schutten deden dat op geheel eigen wijze. Toch delen de verhalen met elkaar dat ze de mensen en dieren op de fraai afgebeelde kunstwerken echt tot leven weten te wekken. Zo laat Meinderts Rembrandts *Slapend hondje* zelf vertellen hoe hij als ‘schurftige straathond’ tot zijn verbazing door Rembrandt vereeuwigd wordt. Leuk bovendien is dat Kas-sie, zoals Meinderts hem doopte, in zijn verhaal verwijst naar Rembrandts *Koekenbakster* (een tekening uit 1635) van wie hij ooit een honingkoek pikte. De hond keert trouwens later terug: in ‘Pauwenveer’, dat Meinderts bij *Stilleven met Pauwen* (1639) verzon. En in het eigentijdse ‘Brief’, waarin Donnie van de Rembrandtschool de grootmeester een brief moet schrijven vanwege zijn driehonderdvijftigste sterfjaar en over het slapend hondje zegt dat het net ‘is alsof je hem zachtjes hoort ademen’. Precies dat soort zinnnetjes nodigt uit tot goed kijken. Zo is de manier waarop Dumon Tak de naamloze verteller in ‘Thuis’ door het raam laat gluren naar de badende vrouw met hoed bij wie hij de nacht zojuist heeft doorgebracht, zeer doeltreffend. ‘Kijk nou hoe ze daar zit,’ merkt hij op, ‘stil en zo in zichzelf,’ waarna hij zich afvraagt hoe ze zo geworden is. Intussen leer je van alles over Rembrandts gebruik van licht, zijn techniek en zijn persoonlijke leven. Bij de ets *De Omval* (1645) dichtte het echtpaar Kuyper een gevoelig verhaal over Rembrandt die bij de Amstel terugdenkt aan zijn overleden vrouw Saskia. En het beroemde zelfportret uit 1628 inspireerde Schutten te schrijven over Rembrandts jonge jaren. Ieder schilderij vertelt een verhaal. Kijk, en laat je fantasie erop los. ●●●

Het grote Rembrandt voorleesboek, Rubinstein & het Rijksmuseum, € 22,99 (8+)

Wanneer de artistieke Julia met haar opa het Zweedse Nationalmuseum bezoekt, raakt ze onbedoeld Rembrandts doek *Het keukenmeisje* aan en belandt plots bij hem thuis, waarna een magische tijdreis langs zes eeuwen schilderkunst volgt. De herdruk van *Julia's reis* van Finn Zetterholm (Fontein, 11+) verscheen ter ere van het Rembrandtjaar.

Tijdens WOII werd *De Nachtwacht* veilig weggestopt in een verborgen kluis in de Sint-Pietersberg. In het vijfde spannende Blockbusters-boek *De ondergrondse Rembrandt* van Manon Berns (Kluitman, 10+) ontdekken de vier Blockbusters als ze op scoutingkamp zijn, ook nog andere oude geheimen in het ondergrondse gangenstelsel.

Rembrandts dubbelportret van de jonggehuwden Marten en Oopjen diende als inspiratiebron voor *Marten en Oopjen maken zich mooi* (Rubinstein, 4+). Daarin vertelt Jan Paul Schutten een verhaal met een twist over de pronkzucht van het rijke stel. Met illustraties van Martijn van der Linden in de stijl van de meesters van de Gouden Eeuw.

DE VEERKRACHT VAN EEN OORLOGSKIND

INTERVIEW KATHLEEN VEREECKEN – Met *Alles komt goed, altijd*, een jeugdboek over de Eerste Wereldoorlog, verteld vanuit het perspectief van een kind, won Kathleen Vereecken, samen met illustratrice Charlotte Peys, de Woutertje Pieterse Prijs. Vereecken: ‘Kinderen kunnen de werkelijkheid filteren.’

DOOR EVA GERRITS

Is het besef bezonken dat u heeft gewonnen?

‘De adrenaline is gezakt, ik kom weer toe aan schrijven. Zolang je op wolkjes loopt, lukt dat minder. Ik ben ook heel blij voor Charlotte die de illustraties maakte. Zij staat aan het begin van haar carrière, deze erkenning betekent zoveel. Mijn uitgeverij, Lannoo, bracht voor dit boek haar werk bij mij onder de aandacht. Zij gaat het vatten, de sfeer aanvoelen, zag ik. Charlotte was geroerd door het manuscript en ik door haar illustraties – poëtisch en universeel, ondanks de zware thematiek. Ook de vormgeving van het boek, met tekst in blauwe inkt in plaats van zwarte, helpt het oorlogsverhaal minder hard in het gezicht te werpen. Pas bij de prijsuitreiking ontmoetten Charlotte en ik elkaar *live*. We vielen elkaar in de armen; een ongelooflijk moment.’

Hoe vond u voor dit verhaal evenwicht tussen duister en licht, vroeger en nu?

‘Ik denk dat kinderen in traumatiserende omstandigheden de werkelijkheid filteren, doorlaten wat ze aankunnen. Dat hoor je ook nu over oorlogskinderen: sommigen zijn enorm veerkrachtig – wat niet betekent dat het geen sporen nalaat. Door in het hoofd van een kind te kruipen en terug te halen hoe ikzelf vroeger dacht en voelde, hoopte ik het verhaal verteerbaar, invoelbaar te maken.

De actualiteit heb ik soms laten doorsijpelen, maar het was nooit mijn bedoeling een didactisch boek te schrijven of de lezer een geweten te schoppen. Piet Chielens, directeur van het Eerste Wereldoorlogsmuseum In Flanders Fields, toonde mij parallellen tussen Eerste Wereldoorlogvluchtelingen en die van vandaag: dezelfde karavanen, moedeloze ouderen, vertwijfelde kinderen. Ook het debat is onveranderd. We vinden onszelf begripvol en behulpzaam, totdat de vluchtelingen echt komen, dan vrezen we dat ze ons werk afnemen of komen nietsnutten. En hun getuigenissen, vroeger en nu, komen overeen: “Thuis was ik dokter, leerkracht, ingenieur; hier ben ik vluchteling, anoniem. Een probleem dat moet worden opgelost.” Niets nieuws onder de zon, helaas.’

Wat is uw connectie met het verleden?

‘Mijn leven lang al voel ik me ermee verbonden. Als kind vond ik het pijnlijk dat zoveel mensen er niet meer waren toen ik werd geboren – al die interessante levens. Om het dagboek van Anne Frank moest ik huilen, vanwege de onverbiddelijkheid van de tijd die het ons onmogelijk maakte elkaar te ontmoeten. In België, vooral de Westhoek met zijn oorlogskerkhoven, voelt iedereen zich verbonden met de Eerste Wereldoorlog. Op de Duitse soldatenbegraafplaats in Vladslo staat een kunstwerk van Käthe Kollwitz: *Het treurende ouderpaar*. Kollwitz verloor haar zoon in de Eerste Wereldoorlog en haar kleinzoon in de Tweede Wereldoorlog. De gezichten van de beelden zijn die van haar man en haarzelf. Zoveel verdriet... ze symboliseren voor mij alles wat oorlog met mensen doet. Ik schrijf nu een historische roman over Margareta van Eyck, zus van de schilderende gebroeders Van Eyck, en over hun drieluik *Het Lam Gods*. Over Margareta is weinig bekend: ze schilderde en stierf als maagd – voor een vrouw statusverhogend en een manier om je talent te cultiveren zonder de knoet van huwelijk en kinderschare. Omdat zij een vrouw was, werd haar werk nooit erkend. Prachtig schrijversmateriaal, maar geen sinecure. De late middeleeuwen en *Het Lam Gods* spreken wereldwijd tot de verbeelding; ik moet goed beslagen ten ijs komen.’ ●●●

‘De hemel was grijs die dag. Maar toen de avond viel, kleurde de horizon oranje. Clara veerde op met grote ogen en wees. “Zo mooi!” “Hoe kan dat?” vroeg ik. Ik ging op mijn knieën op mijn stoel zitten, achterstevoren, en stak mijn hoofd onder de gordijnen door. “Er is niet eens zon.” Er kwam geen antwoord. Ik keek achterom. Oscar stond stil met zijn handen in zijn broekzakken. Een dun sliertje sigaret plakte tegen zijn onderlip. Hij zweeg. Mijn moeder hield haar hand voor haar mond. Mijn vader fronste diep en trok Clara op schoot. “Het is geen zon,” zei Rosa. “Het is de oorlog.”’

Alles komt goed, altijd, Kathleen Vereecken & Charlotte Peys (ill.). Lannoo, € 18,99

Charlotte Peys (1987) studeerde in 2014 af als illustrator aan de School of Arts in Gent. Daarvoor studeerde ze cultuur- en maatschappijwetenschappen in Maastricht en behaalde ze de master culturele studies in Leuven. Voor een overzicht van haar exposities en geïllustreerd werk, zie charlottepeys.be.

Uitgever Emanuel Querido

Querido naar de Verenigde Staten

Op de kinderboekenbeurs in Bologna maakten de Amerikaanse uitgever Arthur A. Levine en uitgeverij Querido bekend dat zij gaan samenwerken onder de naam Levine Querido. Arthur A. Levine, die 23 jaar werkte voor Scholastic, zet zijn uitgeefcarrière voort met een zelfstandige uitgeverij voor kinderboeken. Naast kinderboeken van Querido zal hij ook kwalitatief sterke, vertaalde kinderboeken uit de rest van de wereld op de Amerikaanse markt brengen. Voor Querido is het de tweede keer dat de uitgeverij een internationaal fonds opbouwt. Vanaf 1933 bood Exil-uitgeverij Querido Verlag onderdak aan Duitse auteurs die in eigen land niet meer konden publiceren. Rindert Kromhout schreef recent over deze geschiedenis in zijn jongerenroman *En ik was zijn held*. Paulien Loerts, directeur van Singel Uitgeverijen, waar Querido deel van uitmaakt, is gelukkig met de nieuwe stap: '[...] omdat straks veel meer boeken van onze kinderboekenauteurs en illustratoren in het Engels zullen verschijnen, omdat we ons erg verheugen op de samenwerking met Arthur, die we kennen als een van de beste Amerikaanse kinderboekenuitgevers, en natuurlijk omwille van onze geschiedenis.' De eerste vertalingen zijn gepland voor de zomer van 2020. [A7]

Kleurrijke prentenboeken

- In *Bij mij thuis* (Van Halewijck, 4+) laten schrijfster en kleuterleidster Somia Bakali en illustrator Ann de Bode kinderen kennismaken met twee gezinnen. Sep eet graag friet en viert elk jaar kerst, Aicha's familie houdt van couscous en viert het Suikerfeest.
- *Naar buiten* (Gottmer, 2+) is een mooi nieuw kartonboekje van de Zweedse illustratrice Ingela P. Arrhenius. In haar eigentijdse retrostijl laat ze peuters zien wat er buiten te beleven valt. Vliegeren, hardlopen, eendjes voeren, picknicken of lekker in de zandbak spelen.
- *Het Ei* van Diet Groothuis is een fantasierijk scheppingsverhaal. Het begon allemaal met een reusachtig ei, waaruit een optocht van dieren tevoorschijn komt. 'En allemaal, ja allemaal, droegen ze een ei in zich. Een wereld die kon openspringen.' Een mooi kijkboek, breekbaar én krachtig geïllustreerd door Ingrid en Dieter Schubert (Hoogland & Van Klaveren, 4+).
- *Iedereen telt* (Lannoo, 6+) van de Noorse auteur en illustratrice Kristin Roskifte biedt een kleurrijke blik op een diverse wereld. Zwangere vrouwen, blauwe haren, nikabs – alles en iedereen is vertegenwoordigd in dit zoekboek (verschijnt in augustus). [A7]

Beste Bibliotheek

Dbieb in Leeuwarden is uitgeroepen tot Beste Bibliotheek van Nederland 2019. De bibliotheek, die begin 2018 verhuisde naar het Blokhuispoortcomplex, blinkt volgens de vakjury uit in het grote aantal activiteiten en de geweldige collectie. 'De transformatie van een voormalige gevangenis met een monument-status in een eigentijdse bibliotheek, met veel grapjes die verwijzen naar de oorspronkelijke functie, is een huzarenstukje, waarvoor het team alle lof verdient,' aldus het juryrapport. Op de tweede plaats in de verkiezing eindigt de Bibliotheek Vught, gevestigd in de Petruskerk. 'Vught is een bibliotheek die buitengewoon stevig verankerd is in de lokale gemeenschap,' constateert de jury. De derde plaats werd behaald door de Bibliotheek Deventer, die sinds kort is gevestigd in het hart van de stad. dbieb kreeg de NBD Biblion Award 2019 uitgereikt tijdens Het Nationale Bibliotheekcongres in Rotterdam. De verkiezing is een initiatief van het vakblad *Bibliotheekblad* en vindt dit jaar voor de negende keer plaats. De winnaar van de Award wordt niet alleen gekozen door de vakjury; de stem van het publiek telt voor de helft mee. In totaal brachten 21.013 mensen hun stem uit op de website van *Bibliotheekblad*. [A7]

bibliotheekblad.nl

Voorgevel en interieur van dbieb

Sardes-Leespluim

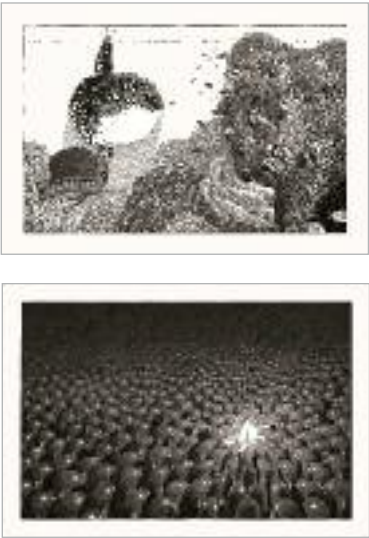
De Sardes-Leespluim onderscheidt maandelijks een prentenboek dat jonge kinderen prikkelt tot lezen en hun leesplezier en taalvaardigheid bevordert. Tot nu toe leverde de Leespluim dit jaar zeer diverse bekroningen op. In januari ging de onderscheiding naar *Drop, het stoute eendje* (Gottmer, 3+) van Catharina Valckx, vanwege de herkenbare boze peuterheld. In februari won *Het meisje en haar zeven paarden* (Querido, 4+) van Hadi Mohammadi & Nooshin Safakhoo, een voorleesboek dat ontstond tijdens het project ‘Read with Me’, dat Iraanse kinderen in moeilijke omstandigheden in contact brengt met bijzondere boeken. *De Grotteling* (Luitingh-Sijthoff, 4+) van Benji Davis werd in maart onderscheiden vanwege het mysterieuze karakter en speelse rijm. In april werd *Oceaan en hemel* van The Fan Brothers (Leopold, 4+) aan de lijst prijswinnaars toegevoegd; volgens de jury ‘een prachtig magisch-realistisch sprookje over het koesteren van herinneringen, afscheid nemen en verder gaan’. De Leespluim van mei is voor *Tropische Jopie* van Jarvis (Lemniscaat, 3+). Bij elk boek wordt een lijst activiteiten ontwikkeld. Deze zijn te raadplegen op de website. [A7]

sardes.nl/leespluim

Zwerveling

In september verschijnt bij uitgeverij Querido het debuut *Zwerveling*, een tekstloos prentenboek over een wereldreis. De Antwerpse tekenaar Peter Van den Ende (1985), van huis uit bioloog, werkte als gids op de Kaaimaneilanden en raakte daar betoverd door de schoonheid van het koraalrif en het mangrovebos. Het inspireerde hem tot het maken van gedetailleerde pentekeningen waarin realiteit en fantasie verweven raken. ‘Mangrovebos is een bijzonder stuk natuur, veel mysterieuzer nog dan het koraalrif,’ vertelt Van den Ende. ‘Het bestaat uit donkere tunnels waar je urenlang doorheen kunt snorkelen. Ik bleef nieuwsgierig naar elke bocht, hoopte altijd iets te zien wat mijn verbeelding te boven ging.’ Als protagonist koos Van den Ende een fragiel papieren bootje dat een eenzame reis over het water maakt. ‘Voor mij was het belangrijk dat mijn hoofdpersonage geen aandachtstrekker zou zijn. De focus moet juist liggen op de rest van de wereld, op de schoonheid daarvan. Ik wil lezers zich laten verwonderen.’ Dat hij dit project uitvoerde in fijn gearceerde zwart-wit-tekeningen is geen toeval. ‘Als tienjarige las ik *Twintigduizend mijlen onder zee* van Jules Verne. De sfeer uit de gravures heb ik altijd meegedragen. Daarmee is het begonnen. Ik wilde trouw blijven aan het gevoel dat ikzelf had bij het bekijken van die prenten.’ [A7]

ILLUSTRATIES - PETER VAN DEN ENDE

Nominatie Marit Törnqvist voor nieuwe internationale leesbevorderingsprijs

IBBY-Nederland, een van de 77 landensecties van de International Board on Books for Young people (IBBY), heeft illustrator en schrijver Marit Törnqvist genomineerd voor de eerste editie van de IBBY-iRead Outstanding Reading Promotor Award. Deze nieuwe internationale leesbevorderingsprijs is door IBBY en de Shenzen iRead Foundation vorig jaar in het leven geroepen tijdens het 36ste IBBY-congres in Athene. De prijs is bedoeld voor individuen die met volle toewijding het lezen van kinderen bevorderen en promoten, in het bijzonder in omgevingen waar dit niet vanzelfsprekend is. Törnqvist is de drijvende kracht geweest achter diverse projecten waarbij vluchtelingen verwelkomd werden met een boek in hun eigen taal. In Nederland was dit de Arabische verhalenbundel *Een boek voor jou* met bijdragen van onder anderen Joke van Leeuwen, Charlotte Dematons en Annet Schaap. Dit is een van de manieren waarop Törnqvist verhalen gebruikt om bruggen te bouwen tussen culturen in een polariserende wereld, wat direct aansluit bij het doel van IBBY. De eerste IBBY-iRead Awards worden uitgereikt tijdens het 37ste IBBY-congres (Moskou, 2020). [MN]

ibby.org

FOTO - CHRIS VAN HOUTS

Uit: Ploef, illustratie van Marie Kanstad Johnson

Over grenzen kijken

BOEKEN DIE JE DOEN REIKEN – Twee nieuwe prentenboekenuitgeverijen zagen onlangs het daglicht: Uitgeverij Boycott in Amsterdam en Tiptoe Print in Brussel. Beide willen ze meer diversiteit in het bestaande aanbod.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

De wereld is enorm in beweging. Onze maatschappij wordt steeds diverser. Maar het huidige prentenboekenaanbod in Nederland en Vlaanderen beweegt onvoldoende mee en is te weinig breed en veelkleurig om verschillende lezers aan te spreken. Althans, dat vindt Patrick Jordens, oud-recensent jeugdliteratuur van het Vlaamse dagblad *De Morgen*. 'Niet dat er niet veel goede prentenboeken van eigen bodem verschijnen,' licht hij zijn mening toe, 'maar ik merk dat er nood is aan Nederlandstalige beeldverhalen die op een andere manier naar de werkelijkheid kijken. Ik woon in Brussel; wereldwijd een van de steden die de meeste verschillende nationaliteiten kent. Als ik hier in boekhandels kom, signaleer ik toch dat hiaat. Vooral vergeleken met Franstalige winkels, die wel prentenboeken van over de grens aanbieden. Vaak prachtige, poëtische titels met een eigen beeldtaal, mede geïnspireerd door de specifieke, culturele achtergrond van de makers.'

Tiptoe Print

Jordens vindt het 'zonde om die boeken niet met Nederlandstalige kinderen en volwassenen te delen'. Daarom besloot hij zo'n twee jaar geleden om ze zelf te gaan uitgeven. Dankzij *crowdfunding* en steun van het Vlaams Fonds voor de Letteren is hij sinds kort de trotse eigenaar van Tiptoe Print. Die naam heeft Jordens, die naast uitgever voorlopig ook nog projectcoördinator is bij de kunsteducatieve organisatie mus-e, bewust gekozen. 'Het staat voor op de toppen van je tenen staan.'

Voor boeken die je doen reiken, die je uitdagen om voorbij je eigen grenzen te gaan en je verbeelding doen groeien. Daarbij laat ik mij in eerste instantie leiden door de artistieke kwaliteit van het werk. De boeken moeten ruimte bieden voor eigen interpretatie. En tussen tekst en beeld moet een spannende wisselwerking zijn.'

Uitgeverij Boycott

Jordens' initiatief is opvallend vergelijkbaar met dat van de Nederlandse Rosa Bernhard en geboren Pragenaar Jan Popelar. Het koppel miste binnen de Nederlandstalige prentenboekemarkt variatie in aanbod. 'Terwijl het belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen,' aldus Bernhard, 'om ze kennis te laten maken met nieuwe beeldtalen vanuit andere culturen, met verschillende landschappen en sferen, met een wezenlijke andersheid.' Om beter in die behoefte te voorzien startte het tweetal begin 2018 met Uitgeverij Boycott. Net als Tiptoe richt deze nieuwe uitgeverij zich op bijzondere prentenboeken van hoge artistieke kwaliteit. Het doel is ruim twaalf titels per jaar uit te brengen. De meeste daarvan komen uit het buitenland. Al verschijnt dit najaar met *Het grote verhaal* (6+) van illustratietalent Ralph Zabel en theatermaakster Joy Slaats ook een boek van eigen bodem. Het uitgeverijstel koos bewust voor een niche in de markt. Anders overleef je niet, denken ze. 'Maar het gaat gelukkig goed. Boycott krijgt veel enthousiaste reacties.'

Teken des tijds

De bijna gelijktijdige oprichting van Tiptoe en Boycott noemt Jordens een teken des tijds. 'In Nederland en Vlaanderen mogen we pioniers lijken, maar het internationaal uitwisselen van mooie prentenboeken is al langer aan de gang. In het verleden heb ik bij de kunsteducatieve organisatie Art Basics for

Children gewerkt. Als coördinator voor het Europese project Transbook – Children’s Literature on the Move, dat creatieve uitwisseling tussen illustratoren en kunstenaars wil stimuleren, heb ik toen veel buitenlandse illustratoren leren kennen. Isol, uit Argentinië bijvoorbeeld. En de Duitse kunstenaar Atak, van wie Boycott recent het provocatieve *De omgekeerde wereld* (3+) heeft uitgegeven. Ook op de kinderboekenbeurs in Bologna vindt veel kruisbestuiving plaats. Als ik daar rondloop voel ik de goesting van auteurs en illustratoren van allerhande nationaliteiten om met elkaar de dialoog aan te gaan en samen te werken. De grenzen worden opengemaakt. Daar moeten we blij om zijn.’

De berg

Het kiezen van titels is voor de nieuwe ondernemers echter geen sinecure. ‘Het is niet zo,’ zegt Jordens, ‘dat je, omdat je de horizon openbreekt, alleen maar interessant werk ontdekt.’ Zo waren Tiptoe en Boycott niet geheel toevallig samen in de running om de rechten van *De berg* (6+) te kopen, van de Spaanse illustrator Manuel Marsol, met tekst van Carmen Chica. Jordens ‘viel als een blok’ voor het verhaal over een vrachtwagenchauffeur die een poeppauze moet houden, waarna hij in het ruige berglandschap verdwaalt en gaandeweg transformeert in een mythisch bergwezen. Het had zijn eerste boek moeten worden, maar Boycott was hem voor. ‘*All part of the game*,’ lacht Jordens. ‘Ik vind het vooral tof dat we het kennelijk beide de moeite waard vinden stijlvolle prentenboeken naar ons taalgebied te halen. En ik ben hoe dan ook trots op mijn eerste titels, *Ploef* en *Goeiemorgen, beste buur*.’

Uniek en universeel

Die boeken koos Jordens omdat ze ‘tegelijktijd uniek en universeel zijn’. Ze stralen warmte uit en gaan over oprecht

medeleven. *Ploef* (3+), over het verlies van een hondenvriend, is heel intiem. Terwijl *Goeiemorgen, beste buur* (4+) van de Poolse Maria Dek, met zwierige tekst van de Italiaan Davide Cali, over gemeenschapsvorming en saamhorigheid gaat. De beeldtaal van de Noorse illustrator van *Ploef*, Mari Kanstad Johnson, onderscheidt zich volgens Jordens, ‘door het kleurgebruik, dat vaak expressionistisch is, en de mooie dosering tussen herkenbare prenten en meer surrealistische, fantasierijke beelden die buiten de lijntjes kleuren. Haar universum getuigt van inventiviteit. In relatie tot de minimalistische schrijftuur van Espen Dekko levert dat een spanning op, die je in het Nederlandstalige aanbod zelden tegenkomt.’

Verbeeldingskracht aanwakkeren

Bernhard en Popelar merken op dat ze ook altijd kritisch naar het concept kijken. ‘Het moet potentieel hebben om onze lezers te bereiken. Zij geven ons uiteindelijk ons bestaansrecht.’ In hun nieuwe titels hebben ze sowieso alle vertrouwen. Zo is Popelar helemaal weg van *Het orkest* (5+), een fantastisch zoek- en kijkboek van de Franse Chloé Perarnau, en raakt Bernhard niet uitgesproken over *Zo slapen dieren* (5+). ‘Eigenlijk een educatief boek, maar zo mooi poëtisch geschreven en verbeeld door Jiří Dvořák en Marie Štumpfová uit Tsjechië, dat je dat helemaal vergeet.’ Jordens gelooft zeker dat er een markt is voor dit type boeken. ‘Jonge kinderen kunnen zich nog steeds, ook in het digitale tijdperk, oprecht verwonderen. Verwondering wakkert hun verbeeldingskracht aan en dat moeten we cultiveren. Zoals de Amerikaanse uitgeefster Claudia Bedrick zegt: bied ze een rijkdom aan visuele verhalen, zodat ze vertrouwd raken met verschillende manieren van menszijn en menselijkheid.’ ...

Reis mee!

'Reis mee!' is het thema van de Kinderboekenweek 2019. De feestweek, die plaatsvindt van woensdag 2 tot en met zondag 13 oktober, staat dit jaar in het teken van reizen, onder het motto: een boek is een reis die je leven verrijkt. Niet de bestemming, maar het vervoer tijdens de reis krijgt alle aandacht; van fietstaxi's, bakfietsen en de hogesnelheidstrein tot het ruimteschip. Het Kinderboekenweekgeschenk van deze 65ste editie wordt geschreven door Gouden Griffel-winnaar Anna Woltz. 'Ik weet nog precies hoe bijzonder ik het vroeger vond om het Kinderboekenweekgeschenk cadeau te krijgen. En nu mag ik het zelf schrijven!' zei Woltz tijdens de bekendmaking. Astronaut André Kuipers, die door sciencefiction geïnspireerd werd om zelf astronaut te worden, en illustrator Natascha Stenvert, die eerder de *André het astronautje*-prentenboeken illustreerde, maken samen het Prentenboek. Het Kinderboekenweekgeschenk wordt jaarlijks tijdens de Kinderboekenweek door de boekhandel cadeau gedaan bij besteding van ten minste € 10,- aan kinderboeken. Het Prentenboek zal tijdens de Kinderboekenweek voor € 7,15 in de boekhandel te verkrijgen zijn. [A7]

Kinderboekenweek.nl

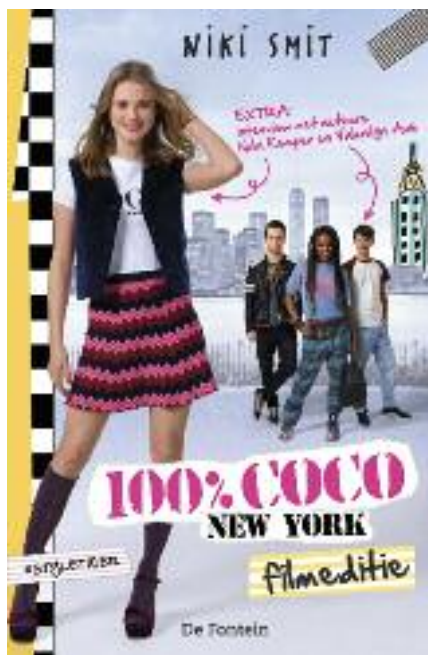
Woutertje Pieterse Lezing

De Woutertje Pieterse Lezing biedt ieder jaar een platform voor een schrijver, onderzoeker, filmmaker, regisseur, uitgever of journalist om zijn of haar licht te laten schijnen over het kinderboekenvak. Dit jaar was de eer aan theatermaker Liesbeth Coltof. 'Lezen is een oefening in ontmoeten,' stelde de voormalig artistiek leider van jeugdtheatergezelschap de Toneelmakerij. Zij vertelde over een cruciale periode in haar jeugd waarin zij door ziekte gedwongen werd bedrust te houden en zo het boek ontdekte. 'Nu ik veel ouder ben, besef ik dat mijn vertrouwen in de wereld, mijn nieuwsgierigheid naar het verhaal van anderen en mijn lust om het onbekende op te zoeken in die weken van onafgebroken lezen is geboren. Ik had mij geoefend in ontmoeten. Ik was spelenderwijs mijn angst voor het vreemde verloren.' De volledige tekst van de lezing is terug te vinden op de website van de Woutertje Pieterse Prijs. Ook voorgaande lezingen van onder anderen Frauke Pauwels (2018), Nasim Miradi (2017), Floortje Zwigman (2016) en Tamara Bos (2015) zijn daar te vinden. [A7]

woutertjepieterseprijs.nl

FOTO: CHRIS VAN HOUTS

100% Coco New York

Twee jaar geleden werd *100% Coco*, de film naar de 100%-serie van Niki Smit, bekroond met een Gouden Film. *100% Coco* trok 162.000 bezoekers, won de publieksprijs tijdens het Cinekid festival én tijdens het filmfestival van München. De mix van mode, *social media*, boek en film sloeg aan bij de doelgroep. Deze zomer komt er een vervolg: *100% Coco New York*. Daarin heeft *style tiger* Coco bijna zomervakantie. Terwijl haar klasgenoten hun jaloersmakende vakantieplannen delen, kijkt de fashionblogster alles behalve uit naar de zomer met haar moeder op een regenachtig Waddeneiland. Het loopt anders. Coco wint een zomer op de New York Fashion School en vertrekt met het vliegtuig naar de stad van haar dromen. Voor de opnames vloog de voltallige cast naar New York. De hoofdrol wordt opnieuw gespeeld door de nu vijftienjarige Nola Kemper uit Heemstede. Voor de film wordt samengewerkt met het tijdschrift *Tina* en met verschillende YouTubers, onder wie OnneDi en Sheling Kamkes. *100% Coco New York* gaat op 27 juni in première. [A7]

Lokaal Besteden

Sinds vorig jaar kunnen scholen een deel van de opbrengst van de verkoop van Kinderpostzegels besteden aan een project dichtbij. Een van de mogelijkheden is het stimuleren van lezen op de eigen school. In 2018 kozen ruim tweehonderd scholen voor deze optie. Na afloop van de actie werden meer dan tienduizend nieuwe boeken en voor vijfduizend euro aan Boekenbonnen bij deze scholen afgeleverd. De samenwerking tussen Stichting Lezen en Kinderpostzegels wordt ook in het aankomende schooljaar voortgezet. Scholen kunnen dan, afhankelijk van het bedrag dat zij hebben opgehaald met de Kinderpostzegelactie, tussen de tweehonderdvijftig en duizend euro besteden aan themaboekenpakketten. Deelnemende scholen kunnen tot de start van de actie op woensdag 25 september 2019 hun voorkeur aangeven op het scholenportaal van Kinderpostzegels. Kinderpostzegels werkt al langer intensief samen met Stichting Lezen. Het project 'Lezen is leuk' maakte in de afgelopen jaren op honderdvijftig basisscholen in krimp- en anticipatiegebieden de aanschaf van boekenkasten en boeken mogelijk. Ook is het vervolgproject Vakantielezen geïnitieerd, om de zomerleesdip bij kwetsbare leerlingen te bestrijden. [A7]

kinderpostzegels.nl

Op expeditie

Jungles van Mia Cassany en Marcos Navarro is een bijzondere nieuwe aanwinst voor de natuurboekencollectie. Mia Cassany is uitgeefster van het kleine Mosquito Books en heeft artistieke kwaliteit hoog in het vaandel staan. Voor *Jungles* beschreef zij zestien oerwouden en natuurreservaten. De Catalaanse kunstenaar Marcos Navarro maakte van elk natuurgebied een zoekprent waarin wolven, berggorilla's en anaconda's opgaan in het landschap. Navarro laat zich voor zijn werk inspireren door natuur en straatkunst. Dat is terug te zien in het kleurenpalet van de repeterende bladerpatronen, bamboestengels en cactussen.

Ook verschenen bij Fontaine uitgevers: *Everest*, een non-fictieboek over de hoogste berg ter wereld, met betoverende illustraties van de Chinese illustrator Lisk Feng. In de zeer informatieve tekst behandelt Sangma Francis de flora en fauna van het Himalayagebergte en de technische aspecten van een bergexpeditie. Ook bespreekt ze lokale mythen rond de heilige berg. De tekeningen van Feng hebben een subtiele gelaagdheid en lijken bedekt met een zacht laagje sneeuw. [A7]

Jungles, Mia Cassany & Marcos Navarra. Fontaine uitgevers, € 19,99 (10+)

Everest, Sangma Francis & Lisk Feng. Fontaine uitgevers, € 19,99 (8+)

Lezen voor de Kinderjury

Bram Zwart (twaalf jaar) is Kinderjury Senaatslid voor de provincie Noord-Holland. De Senaat leest dit voorjaar alle Nederlandstalige boeken van de Leeslijst. Daaruit kiezen zij het mooiste boek, dat de Senaatsprijs krijgt.

In het *Jeugdjournaal*, dat bij de installatie in de klas kwam filmen, beloofde Bram al dat hij kritisch zou zijn. Lukt dat een beetje? 'Ja, dat gaat heel goed,' vertelt hij aan de telefoon. 'Van elk boek maak ik een samenvatting en ik schrijf erbij wat ik ervan vind. Ik let erop hoe het geschreven is. Of het een leuke verhaallijn heeft, maar ook of het niet te langdradig is, want daar houd ik niet van. Verder kijk ik naar de bedoeling van de schrijver en of het doel van het boek is gelukt. Als je bijvoorbeeld een informatief boek leest, dan moet je daar wel wat van leren.' Net als veel kinderen hangt Bram na school graag buiten rond of speelt hij Zelda of Mario op de Switch. Maar hij leest ook elke dag. 'Dat ben ik gewend, ik doe het altijd al. Het mooie van lezen is: aan het begin van het boek weet je nog niks. Dan ontmoet je allerlei personages en vormt zich een verhaal. Uiteindelijk, als je het uit hebt, heb je een heel nieuwe wereld ontdekt!' [A7]

FOTO: CHRIS VAN HOUTS

Leerlingen van groep acht en hun docent Heleen Buhrs van de Alan Turingschool in Amsterdam

LEESMOTIVATIE IS DE SLEUTEL

INHOUD – Leesstrategieën zijn geen leerdoel op zich, maar gereedschappen die je kunt inzetten om een tekst beter te begrijpen. Dat klinkt voor de hand liggend, maar toch wordt tijdens de les begrijpend lezen lang niet altijd gepraat over de tekstinhoud. De Alan Turingschool in Amsterdam kiest daarom bewust voor een eigen aanpak, zonder methode. Leerkracht Heleen Buhrs: ‘Hoe meer kennis leerlingen hebben en hoe groter hun woordenschat, hoe makkelijker zij complexe teksten kunnen begrijpen.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Als we het over voetbal hebben, begrijpt iedereen dat je geen betere speler wordt van techniektraining alleen. Het eindeloos oefenen van dribbelen, afdraaien en passen kost energie en krijgt pas zin met uitzicht op de wedstrijd. Daarin kun je de getrainde vaardigheden toepassen en combineren met strategie en spelinzicht. De uitdaging van een sterke tegenstander en de spanning van het moment geven vleugels. Je speelt geconcentreerd, gebruikt de nieuw ingesleten patronen met als doel: het winnen van de wedstrijd.

Gek genoeg wordt van leerlingen in het basisonderwijs verwacht dat ze eindeloos leesstrategieën blijven oefenen zonder meer. Het aanwijzen van signaal- en verwijswoorden, het leggen van zinsverbanden, het samenvatten van de tekstinhoud gebeurt volgens een vast stramien en wordt toegepast op voorgekookte teksten uit methodes voor begrijpend lezen. Vaak is het een geïsoleerde bezigheid, waarbij de tekstinhoud ondergeschikt is. Lang niet iedere leerkracht past de geleerde technieken vervolgens toe bij andere vakken of op literatuur. Leerlingen zijn dus voortdurend in training zonder ooit een wedstrijd te mogen spelen.

Stappenplan

Dat is fnuikend voor de leesmotivatie en heeft bovendien weinig zin, zo blijkt uit onderzoek. Van het eindeloos herhalen van leesstrategieën alleen word je niet automatisch een betere lezer. Om een tekst te kunnen begrijpen en interpreteren, om er kritisch over te kunnen nadenken, is meer nodig. Woordenschat, bijvoorbeeld; kennis van de wereld; belezenheid en motivatie, weet Heleen Buhrs. ‘Leerlingen die alleen over strategische vaardigheden beschikken en niet over kennis van het onderwerp, scoren minder goed op tekstbegrip dan leerlingen bij wie het omgekeerde het geval is. Dat is logisch. De eerste stap bij veel methodes is bijvoorbeeld het activeren van voorkennis. Maar als je geen voorkennis hebt, valt die ook niet te activeren. Dan werkt zo’n stappenplan vooral demotiverend.’

Kennisniveau

De Alan Turingschool staat in een multiculturele wijk in Amsterdam, lang niet alle leerlingen spreken thuis Nederlands. Begrijpend lezen is hier een vakoverstijgende activiteit, waaraan dagelijks een uur wordt besteed, zonder methode. Daarnaast zet de school stevig in op het verhogen van het kennisniveau. Buhrs: ‘Bij de meeste begrijpend lezenmethodes ben je met een tekst per week klaar, dat is veel te weinig. Bovendien is het niveau van de teksten die in zo’n methode worden gebruikt vaak laag. Artikelen die je in het echt tegenkomt, zijn veel grilliger.’ De school werkt met thematisch onderwijs, de leerkrachten kiezen bij elk thema zelf nieuwsberichten, in-

formatieve teksten, kinderboeken of literatuur voor volwassenen. Buhrs: 'We laten ons niet beperken door de lengte van de tekst, we kijken puur naar de inhoud. Het gaat erom of die interessant genoeg is.'

Leesmuur

Op de Leesmuur van groep acht hangen de covers van de boeken die de klas momenteel leest, daarboven is een schema over verhaalopbouw geprikt. Vandaag gaat de les over climax en spanningsopbouw. Buhrs leest een verhaal voor uit *Veertien soorten eenzaamheid* van Richard Yates, een keuze uit haar eigen boekenkast. 'Het is ongelooflijk hoe goed deze schrijver zijn verhaal opbouwt,' vertelt ze enthousiast. Verbaasde blikken als ze zegt: 'De climax van dit verhaal is iets wat in jullie laatste ligt.' Al na de eerste zin is de klas gegrepen. Er worden voorspellingen gedaan over de verhaalpersonages, er wordt gespeculeerd over de afloop. 'Maak maar eens een tekeningetje in de kantlijn,' zegt Buhrs. En: 'Onderstreep die zin, die is belangrijk.' Hardop denkend lezen, zo noemt Buhrs deze manier van voorlezen. 'Kinderen hebben jou als expert nodig om te zien hoe je de tekst aanpakt.' Dat het verhaal tien bladzijden beslaat, dat de zinnen complex zijn en dat er veel Amerikaanse verwijzingen in voorkomen, lijkt geen struikelblok. De klas luistert geconcentreerd.

Ronja de roversdochter

Een goed boek is de beste interventie, denkt ook Kees Broekhof, die gespecialiseerd is in taalontwikkeling en werkt als adviseur en trainer bij onderzoeks- en adviesbureau Sardes. 'Als kinderen willen lezen, stellen ze alles in het werk om te begrijpen wat er staat. Ze doen veel harder hun best. Je ziet regelmatig kinderen in groep zes die Harry Potter lezen. Puur omdat ze gemotiveerd zijn, maken ze enorme sprongen.' Volgens Broekhofs optiek helpen leesstrategieën wel degelijk, maar is het nog belangrijker dat je zelf wilt begrijpen waar de tekst over gaat. 'Kinderen kunnen ook uitstekend begrijpend leren lezen met behulp van fictie. Ik demonstreer dat bijvoorbeeld wel eens aan de hand van *Ronja de roversdochter*. Zo'n tekst activeert allerlei processen zonder dat er een oefening van wordt gemaakt.'

Geletterdheid

Leesmotivatie is de motor achter leesvaardigheid. Oftewel: in een spannende wedstrijd kun je bergen verzetten. Broekhof: 'Leesvaardigheid groeit in een gezonde, rijke leescultuur. Die ontwikkel je door veel te lezen of voor te lezen, over boeken te praten, door kinderen te stimuleren hun eigen smaak te ontwikkelen en ervoor te zorgen dat ze gemakkelijk aan boeken kunnen komen.' Buhrs is het daarmee eens: 'Lezen is een ontzettend belangrijke vaardigheid, die je overal voor nodig hebt. Waar het mij om gaat is dat leerlingen geletterd worden, dat ze plezier hebben in lezen als ze na groep acht de school verlaten.' ●●●

Heleen Buhrs

De Taalraad begrijpend lezen

Iedere vijf jaar wordt in het PIRLS-onderzoek de leesvaardigheid van tienjarigen internationaal vergeleken. Uit de laatste meting van 2016 blijkt dat Nederlandse leerlingen goed scoren op leesvaardigheid, maar dat zij minder goed presteren als de teksttaak complexer wordt. Vlaamse leerlingen staan twaalf plaatsen lager op de ranglijst. Zorgelijk is bovendien dat Nederland en België tot de landen behoren waar kinderen het minste leesplezier beleven. Om daar verandering in te brengen, is door het Comité van Ministers van de Taalunie de Taalraad begrijpend lezen opgericht. Deze Taalraad heeft een actieplan opgesteld en in december 2018 aangeboden aan de Vlaamse minister Crevits en de Nederlandse minister Van Engelshoven van Onderwijs. Om de plannen te concretiseren is de Taalraad begrijpend lezen nu op zoek naar voorbeeldscholen waar het begrijpend leesonderwijs op een vernieuwende en effectieve manier wordt uitgevoerd. De Alan Turingschool is een van deze voorbeeldscholen. De school, die vernoemd is naar de Britse wiskundige, logicus en codekraker Alan Turing, was in 2016 met een vernieuwend onderwijsconcept een van de winnaars van de Amsterdamse Scholenwedstrijd.

De kracht van beeldvorming

Mylo Freeman, illustratrice

Het enige zwarte rolmodel uit mijn jeugd, kende ik niet van de boeken die ik las; Captain Uhura uit *Star Trek* was destijds zowat het enige zwarte rolmodel in heel televisieland. De beeldvorming rondom zwarte kinderen werd vooral bepaald door zieke, arme kinderen uit Afrika – niets waarmee ik me kon identificeren; dat deed ik met witte personages. Zo voelde ik een band met Joodse mensen, vooral met Anne Frank. Misschien kwam dat voort uit het gevoel er niet te bij horen, buiten de groep te staan. Ik ben opgegroeid bij mijn witte moeder in Den Haag en mijn directe familie bezorgde me een fijne, liefdevolle jeugd. Zodra ik naar buiten stapte, drong het besef door dat ik er anders uitzag. Er waren in Den Haag destijds maar weinig donkere mensen – de Indische mensen vormden een aparte groep. Mijn huidskleur viel erbuiten, als kind was ik nog donkerder dan ik nu ben. Ik werd aangestaard, soms uitgelachen of -gescholden; een onveilig gevoel. Ik las ontzettend veel, werd ook al vroeg voorgelezen, maar pas heel laat besepte ik de kracht van beeldvorming: zo'n jaar of dertien geleden, toen een zwart meisje eens opmerkte dat zij nooit prinses zou kunnen worden vanwege haar huidskleur. Ook ik had me nog nooit een zwarte prinses voorgesteld, realiseerde ik me. Dat beeld werd niet aangereikt en zo'n verborgen hiaat gaat blijkbaar heel diep zitten, blijft onveranderd als het niet wordt gevoed. Door die opmerking ontstond prinses Arabella, het zwarte prinsesje uit mijn kinderboeken; een kind als ieder ander. Het gevoel dat ik van mijn (groot)ouders heb meegekregen – je bent mooi en goed zoals je bent – wil ik kinderen al vroeg meegeven. Ik krijg veel reacties van moeders, zwart en wit. Dat ik in de positie ben iets voor kinderen te kunnen doen is mooi; nog mooier vind ik het dat ik er nu een laag in kan aanbrengen die verbindt.

IDENTIFICATIE – Diversiteit en inclusiviteit in jeugdboeken is *hot*, althans, in het debat.**Vier voorvechters vertellen over de rolmodellen, of het ontbreken daarvan, in de boeken uit hun jeugd.**

DOOR EVA GERRITS

Marieke Nijkamp, schrijfster

‘Boeken zijn voor mij hulpmiddelen om de wereld te begrijpen. Als kind was ik veel ziek en lag regelmatig in ziekenhuizen. Ik zocht, maar kon geen boeken vinden met gehandicapte karakters aan wie ik me kon spiegelen. Iemand als ik acht men zeker ongeschikt als personage, ga je dan denken. Dan moet ik maar zelf dat soort verhalen gaan vertellen, besloot ik al jong. Ik kwam pas uit de kast in mijn tienerjaren, het had mij veel geholpen als ik ook daarover meer in boeken had herkend. Tegenwoordig kan ik gelukkig steeds meer young-adultboeken in verschillende genres aanraden over diversiteitsthema’s, zonder dat daarin expliciet wordt benadrukt hoe het is om anders te zijn: iedereen kan de held zijn, ongeacht achtergrond, religie, geaardheid. Natuurlijk is het belangrijk dat er ook boeken zijn die aandacht besteden aan de tragiek van *outsiders*, de confrontatie met haat. Maar je wil je er niet altijd toe hoeven verhouden, je bent zoveel meer dan wat anderen “een buitenstaander” noemen. Het is de taak van boekenschrijvers om aan te sluiten bij de leefwereld van de lezers, om die te tonen. Wie is je publiek, hoe kun je ervoor zorgen dat je boeken een eerlijke reflectie zijn van de wereld waarin je leeft? Dat betekent ook aandacht hebben voor andermans perspectieven. Ruimte maken voor die verhalen verrijkt je eigen wereld.’

Karin Amatmoekrim, schrijfster

‘Als jonge lezer was ik gek op de serie *De vijf*. Wel vroeg ik me toen al af waarom de meisjes nooit meededen. George (eigenlijk Georgina) was een uitzondering, maar dat was meteen een enorme *tomboy*. Wat ik uit die boeken leerde: de jongens gingen op avontuur terwijl de meisjes het thuis gezellig maakten. Geen vanzelfsprekende rolverdeling, vond ik, als dochter van een alleenstaande moeder. Als kind ben je er verder niet zo van bewust dat je iets mist, totdat je iets leest waardoor je je erkend voelt. Voor mij was dat de Thule-trilogie van Thea Beckman, met vrouwen als sterkste karakters. Een verademing: zie je, dát kan ik ook zijn. Ik heb in mijn jeugd geen enkel boek gelezen waarin een gekleurd personage zat, anders had ik me ook op die manier gezien gevoeld. Het is heel belangrijk kinderen verschillende gezichten te tonen en zo te helpen kiezen: welke rol past bij mij, welk leven wil ik later leiden? Het stimuleert hen de potentie van wat in het verschiet ligt aan te boren. Ik ben een migrant, opgegroeid in een achterstandswijk. Daarvan zag ik niets terug in romans; de meeste die ik las gingen over witte mannen en het op de loer liggende cynisme van hun volwassen worden. Pas toen ik *Het gym* ging schrijven, als reactie op het zo vanzelfsprekend “mislukt” verklaren van de multiculturele samenleving, zag ik voor het eerst mijn eigen jeugd als potentieel materiaal voor literatuur.’

Noraly Beyer, journalist, presentatrice, (toneel)schrijfster en voorzitter van de Woutertje Pieterse Prijs 2017, 2018 en 2019

‘Ik las als kind al veel, hield ook van sprookjes; ik vond Sneeuwwitje en Doornroosje zielig en vroeg me af wat ik zou doen in hun plaats. Je wil je als kind graag vereenzelvigen met een personage en dat is dan een rolmodel voor je. Dat mijn gekleurde afkomst toen niet aan bod kwam, viel me niet op; ik vond het gewoon mooie verhalen. Het heeft mij verder geen kwaad gedaan, maar de avonturen die ik las en personages die ik ontmoette, kleurden mijn blik op de wereld wel westers in. *Zuid-Zuid-West* van Albert Helman was het eerste literaire werk waarin ik mijn afkomst herkende. Toen zat ik al op de middelbare school. Er is best veel literatuur over het Caribisch gebied, maar je moet ernaar zoeken. Het is geen vanzelfsprekend onderdeel op scholen. Dat vind ik problematisch. Met diversiteit in kinderboeken is het nog veel slechter gesteld, dat aanbod is bijzonder karig. Tegenwoordig wordt er wel over gepraat. Er is een kentering gaande: niet alle personages heten meer Jan, Kees of Marietje en dit jaar werd *De reis van Syntax Bosselman* genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs; voor het eerst een boek over het slavernijverleden vanuit de beleavingswereld van een kind. Maar als je recht wilt doen aan de veranderende samenstelling van de maatschappij, mag die kentering wel in een stroomversnelling.’

BEELD JENNIFER TO THE MAX - OMROP FRYSLÂN

De X-factor van Lês No

VLOGS KIJKEN DOET LEZEN – Dit jaar vond de vijfde editie plaats van Lês No, een leesbevorderingsprogramma om Friese jongeren aan het lezen te krijgen – in het Fries uiteraard. De transmediale aanpak van Lês No bleek voorgaande edities al een groot succes, maar dit jaar lijkt de X-factor pas echt gevonden.

DOOR NINA SCHOUTEN

‘Hoi, dit is vlog #1. *It wurdt in heftige, dus hâld do fêst.*’

Zo begint Jennifer to the Max, de vlogserie die dit jaar voor Lês No werd gemaakt door Omrop Fryslân. Vlogger Jennifer de Vries zit in haar slaapkamer, kijkt recht de camera in en spreekt de kijker aan. Het is een vorm die persoonlijk, direct en vooral heel herkenbaar is voor jongeren die dagelijks vele vlogseries als Kwebbelkop en EnzoKnol verslinden. Net als voorgaande jaren is de serie gemaakt als aanvulling op een boek, dit jaar getiteld *Sex to the Max*. Beide vertellen elk een eigen verhaal rondom dezelfde personages. Aan de hand van een lesbrieven worden de serie en het boek vervolgens in de klas besproken. Het doel? ‘Jongeren via andere media enthousiast maken om een boek te lezen,’ zegt Gertrud Palstra, projectleider van Lês No. Nieuw dit jaar is de serie in vlogvorm, in combinatie met sociale media en dat leverde een verrassend resultaat op. ‘Door de platformen met verschillende verhaallijnen te vullen, hebben we een wereld gecreëerd,’ vertelt regisseur Halbe-Piter Claus. ‘Dat is natuurlijk niet nieuw, maar het is niet eerder zo specifiek gebruikt in een niche met als doel jongeren in het Fries aan het lezen te krijgen.’ Ondanks de ophef vanwege de thematiek van het boek, waarvoor er meerdere scholen afhaakten, wisten jongeren toch hun weg naar de vlogserie én het boek te vinden.

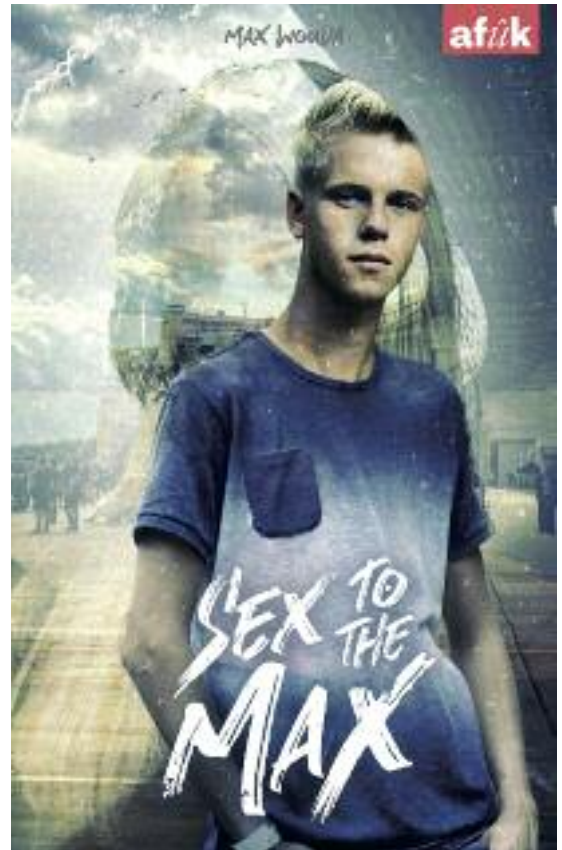
Netflixwaardige vlogs

Om dat voor elkaar te krijgen moesten de vlogs wel bij de doelgroep gaan leven. ‘Hier zit ik dan, bij de crematie van

mijn buurjongen Max,’ vertelt De Vries terwijl ze zijn kist filmt. ‘Vijftien jaar en nu al dood. Ik had me mijn comeback als vlogger wel anders voorgesteld.’ Max is op een schoolreisje naar Berlijn aan een alcoholvergiftiging overleden, maar toch verschijnen er na zijn dood filmpjes van hem op een nep-account op Instagram. Jennifer besluit degene te ontmaskeren die erachter zit en uit te zoeken wat er precies in Berlijn is gebeurd. ‘De serie is opgebouwd als een detective zoals je die wel op Netflix ziet,’ vertelt Claus. ‘Er wordt een aantal vragen opgeworpen – bijvoorbeeld: wie heeft de camera van Max, of: hoe kwamen ze aan die drank – en per aflevering wordt er steeds één beantwoord.’ Omdat vloggers zoals De Vries niet alleen op YouTube zitten, maar ook op Instagram, Facebook en Twitter, lag het voor de hand ook sociale media in te zetten. In de vlogs nodigt De Vries de kijkers dan ook uit om actief mee te denken en te reageren. En dat doen ze.

Multiplatform

Binnen de kortste keren zaten er duizend jongeren in de WhatsApp-groep waarin ze één op één met De Vries konden appen, werd er een fan-account voor haar aangemaakt en kreeg het nep-account van Max een schare volgers, die vervolgens probeerden het account te hacken. Verrassend, maar bij nader inzien ook weer niet, vindt Claus. ‘Voor volwassenen moet ik een halfuur de tijd nemen om uit te leggen hoe die media in aanvulling op elkaar werken; jongeren snappen dat binnen één minuut.’ Of er daadwerkelijk op de vlogs zou worden gereageerd, was wel even spannend. ‘Is het voor jongeren *done* om te reageren onder de video’s? Als dat niet was gebeurd, hadden we gefaald.’ Het was ook afwachten of de onderwerpen die in de vlogs aan bod komen, zouden aanslaan. Het overkoepelende thema is groepsdruk; de subthema’s zijn onderwerpen zoals comazuipen, stelen en sexting. ‘We zijn op de thematiek gekomen in overleg met de GGD, vertelt Claus; een belangrijke nieuwe samenwerkingspartner van Lês No.

De serie is educatief en sturend als het aankomt op alcohol-gebruik. Claus: 'Jennifer keurt het openlijk af en herhaalt dat ook vaak.' Gelukkig haakten de jongeren niet af, maar juist aan. 'Ik denk dat dat te maken heeft met de vorm en de toon van de vlogs: Jennifer is authentiek en dat werkt.' Jongeren reageerden en deden hun best in het Fries te schrijven. Veertig procent van de WhatsApp-groep stuurde Jennifer berichtjes in het Fries, soms volledig fonetisch, maar dat geeft niet. 'Dit is wat je wil, een intrinsieke motivatie om met zo'n taal bezig te gaan,' aldus Claus.

Het boek als verboden vrucht

Deze editie was dan ook uniek, vindt Palstra. 'Qua medium, maar ook door het commentaar dat we kregen op het boek, dat gaat over de zoektocht van Max naar zijn seksuele identiteit en de vraag of hij homoseksueel is.' Het boek heeft de vorm van een onaf profielwerkstuk over seksualiteit, bestaande uit niet-verstuurde brieven, zoekresultaten op Google, interviews, strips en kladversies. Palstra: 'Sommige docenten vonden het onderwerp te moeilijk om in de klas te behandelen.'

Claus vond dat schokkend. 'Ik heb lang rondgelopen met de vraag wat te doen. Uiteindelijk hebben we het weten om te buigen en de negatieve aandacht in kranten gebruikt om Jennifer juist sterker te maken. Want welk kind wil nou niet een boek lezen over seks dat verboden wordt door de docent?' Het had succes. In de laatste vlog zegt De Vries: 'Hé, heb jij dit boek over Max al? Wil je het graag hebben, stuur me dan

een berichtje, dan stuur ik het gratis naar je toe.' Binnen een week meldden zich tweehonderdvijftig jongeren – die het boek dus niet via school hadden gekregen – en dat aantal neemt nog steeds toe. Claus: 'Als we geweten hadden dat de behoefte aan het boek zo groot was, hadden we er een extra campagne voor georganiseerd en waren we die boeken ook zonder het onderwijs makkelijk kwijtgeraakt.'

Gouden greep

Ook Palstra vond het een lastige situatie, maar is blij met de uitkomst. 'We richten ons op de brugklassen omdat die verplicht Friese les hebben. Docenten vormen een mooie ingang naar die doelgroep,' zegt ze, 'maar als zij het niet willen behandelen, komt het alsnog niet bij de leerlingen terecht.' Ze vindt het bijzonder dat scholieren de vlogs tóch wisten te vinden. 'En dat is natuurlijk wat je hoopt,' zegt Palstra, 'Dat de doelgroep zo gemotiveerd is en zo graag wil weten wat er met Max is gebeurd, dat ze het boek gaan lezen, ook los van de docent en de schoolsituatie.'

Een gouden greep, want als het werkt voor leesbevordering in het Fries, werkt het dan niet ook voor leesbevordering in het Nederlands? Of voor leesbevordering in welke taal dan ook? Lês No opende met deze editie deuren die niet meer gesloten kunnen worden.

Palstra: 'We doen dit voor de leerlingen en het liefst samen met de docenten, maar ook buiten het onderwijs kunnen scholieren naar de vlogs kijken en het boek lezen. Graag zelfs.' ●●● [lezen](#)

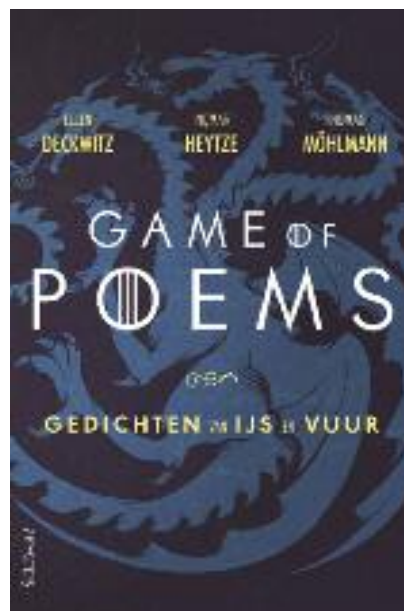
De Dag van de Jonge Jury

Ruim zestienduizend leerlingen van twaalf tot en met zestien jaar brachten dit jaar hun stem uit in de Jonge Jury. Lian Kandelaar (dertien), lid van het Jonge Jury Boekengenootschap, verheugt zich op de Dag van de Jonge Jury op 5 juni in TivoliVredenburg te Utrecht. 'De Dag van de Jonge Jury wordt een groot feest! Dan mogen wij de schrijvers ontmoeten en wordt de prijswinnaar bekendgemaakt. Daar heb ik veel zin in. Onze grootste klus zit er al op, dat was het samenstellen van de leestips voor de campagne. Wat ik echt geweldig vond is dat we zelf boeken daarvoor mochten aanvragen bij uitgevers. Ik heb meer dan dertig boeken gelezen. Iedereen koos weer andere boeken, we vulden elkaar goed aan. Mijn eigen leestip was *Naar de rand van de wereld* van Dirk Weber. Een heel goed geschreven toekomstverhaal, vooral de karakters waren sterk. De drie boeken die zijn genomineerd zijn niet mijn persoonlijke favorieten, maar dat is niet erg. Ik begrijp waarom thrillers populair zijn. Het verhaal is vaak spannend, je leest het in een ruk uit. Voor mij is het belangrijkste dat de Jonge Jury ervoor zorgt dat er meer aandacht wordt besteed aan lezen op de middelbare school. Lezen is belangrijk. Je leert meer over de wereld en je kunt je beter inleven in andere mensen als je leest.' [AT] [lezen.nl](#)

Game of Thrones in gedichten gegoten

Eerst was er alleen *A Song of Ice and Fire*, de boekenreeks van George R.R. Martin. Vervolgens werden de epische fantasy-verhalen verfilmd voor de Amerikaanse televisie en verwierven ze als *Game of Thrones* wereldfaam. En nu, met de voltooiing van het achtste en laatste seizoen, is er een originele spin-off in de vorm van een dichtbundel, van Nederlandse bodem. De titel luidt *Game of Poems*. De dichters die de 'gedichten van Ijs en Vuur' maakten zijn Ellen Deckwitz, Ingmar Heytze en Thomas Möhlmann, alle drie fan van het eerste uur. Zij schreven bij iedere aflevering van de serie een gedicht, met toelichting. Joost de Vries voorzag de bundel van een woord vooraf onder het motto 'winter is hier'. Daarin stelt hij dat 'voor het eerst sinds 2011 [het begin van de serie, red.] er een nieuwe laag van taal over de afleveringen wordt gelegd die je dwingt opnieuw over de personages en hun troosteloze avonturen na te denken. [...] In plaats van dat de personages worden geanalyseerd worden ze opnieuw doorleefd.' *Game of Poems* is daarom een onmisbare bundel voor iedere *Game of Thrones*-fan. [MN]

Game of Poems, Ellen Deckwitz, Ingmar Heytze, Thomas Möhlmann. Prometheus, € 19,99

Black Lives Matter-boeken

• Jade is zwart en afkomstig uit een achterstandsbuurt, maar gaat naar een witte privéschool. In Renée Watsons *Stukjes van mezelf* (Volt, 15+), dat diverse prijzen won, vertelt ze openlijk tot wat voor zielengeworstel dit leidt. Want is ze nou een liefdadigheidsproject, of is ze Jade?

• *Ingesloten* (Blossom Books, 15+) van Samira Ahmed gaat over Layla die met haar ouders wordt overvallen en naar een interneringskamp voor Amerikaanse moslims wordt afgevoerd. Onthutsend toekomstverhaal: dicht op de huid van de actualiteit geschreven en politiek urgent.

• Na haar vaders overlijden en haar moeders ontslag, uit Bri haar woede op de samenleving in een rap. Maar zingen wat je wilt, is als je jong en zwart bent niet vanzelfsprekend, toont Angie Thomas (*The Hate U Give*) in *Niet te stoppen* (Moon, 14+). Rapper Akwasi vertaalde de raps.

• In *Echte Amerikaanse jongens* (Blossom Books, 12+) schreven Jason Reynolds en Brendon Kiely om en om een hoofdstuk over Rashad (zwart) en Quinn (wit) die zien hoe raciale spanningen hun gemeenschap verdeelt, wanneer Rashad in een supermarkt onterecht door een politieagent in elkaar wordt geslagen. [MN]

The Sun Is Also a Star: van boek naar film

Sinds 16 mei is *The Sun Is Also a Star* in de Nederlandse bioscopen te zien. De film is gebaseerd op de gelijknamige bestseller van Nicola Yoon die twee jaar geleden in Nederland onder de titel *De zon is ook een ster* is uitgebracht. Motor van het eigentijdse verhaal dat draait om de hoop van immigranten op een beter leven, is de toevallige ontmoeting tussen de student Daniel Bae, die Aziatische roots heeft, en de in Jamaica geboren Natasha, die die dag met haar familie zal worden uitgezet. De twee vallen als een blok voor elkaar. Maar hoeveel zin heeft het om te dromen over de liefde als je laatste dag in de Verenigde Staten lijkt te zijn aangebroken? Terwijl de praktisch ingestelde Natasha vecht tegen de uitzetting van haar familie, probeert de romantische Daniel haar ervan te overtuigen dat ze voor elkaar bestemd zijn. Is een dag daarvoor genoeg? En bestaat er echt zoiets als lotsbestemming? Of is het leven een aaneenrijging van toevalligheden? Met Yara Shahidi als Natasha en Charles Melton als Daniel. De film werd geregisseerd door Ry Russo-Young (*Before I Fall*). [MN]

De zon is ook een ster, Nicola Yoon. Querido, € 17,50 (12+)

Pan's Labyrinth: van film naar boek

Meestal volgt de film na het boek. Maar in het geval van de nieuwe fantasyroman *Pan's Labyrinth; Het labirint van de faun* van Cornelia Funke volgt het boek na de gelijknamige, veelbekroonde film uit 2006 van de Mexicaanse filmmaker Guillermo del Toro. Funke volgt grotendeels de filmplot. Daarin is een zwangere moeder met haar dochter (Ofelia) op weg naar hun nieuwe man en vader, officier in het nationalistische leger van generaal Franco, onder wie Spanje vanaf 1939 (het einde van de Spaanse Burgeroorlog) tot een dictatuur uitgroeide. Deze commandant heeft zijn hoofdkwartier in een duister bos, waar hij hard optreedt tegen de guerrillastrijders die zich daar schuilhouden voor Franco. Na aankomst op het hoofdkwartier wordt Ofelia's moeder ziek. Terwijl ze zienderogen verzwakt en Ofelia's stiefvader steeds meer wrede heden begaat, lokt een mysterieuze faun het meisje mee in een huiveringwekkend, onderaards rijk. Funke vervlecht dit grimmige sprookje met de al even grimmige realiteit van het Spanje uit de jaren veertig tot een unieke, magische parabel over vrouwenmoed in oorlogstijd. [MN]

Pan's Labyrinth; Het labirint van de faun, Cornelia Funke. Querido, € 18,99 (15+, verschijnt in juli)

Zelf schrijven doet lezen

Wie zelf regelmatig verhalen of gedichten schrijft, leest beter. Dat heeft onderzoek uitgewezen. Maar schrijven is een kunst apart. Om onderbouwleerlingen en duwtje in de rug te geven, schreef Carry Slee een boek vol inspirerende schrijftips en -opdrachten, onder de noemer *Durf te schrijven* (te bestellen via carryslee.nl). De moed die nodig is om te beginnen, wat je moet doen als je vastzit, de drijfveer van de hoofdpersoon, de verhaallijn – alles wat nodig is voor een goed verhaal passeert de revue. De cartoons van Aimée de Jongh en grappige anekdotes van Slee over haar eigen schrijfervaringen maken deze schrijfgids zeer toegankelijk. Wie nog meer wil weten over de ins en outs van de schrijfkunst kan uitkijken naar *Sterke verhalen & hoe je ze schrijft* (Blossom Books) dat in september verschijnt. Rebecca Stern en Grant Faulkner schreven vanuit de gedachte dat iedereen wel een verhaal heeft dat het verdient om verteld te worden. Praktische schrijftips worden afgewisseld met essays van young adult-schrijvers als John Green, Marissa Meyer en Jennifer Niven. Het voorwoord is van Jason Reynolds. [MN]

Sterke verhalen en hoe je ze schrijft, Rebecca Stern & Grant Faulkner.

Blossom Books, € 18,99

ILLUSTRATIE JANG MYEONG UK

Omslagbeeld *Tegenwoordig heet iedereen Sorry*

Alles ontstaat uit taal

WINNAAR – ‘*I love you!*’ riep Bart Moeyaert blij verrast uit tegen de juryvoorzitter van de Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA), toen die hem 2 april door de telefoon mededeelde dat hij als winnaar was uitgekozen van de meest prestigieuze internationale prijs voor jeugdliteratuur. Samen met Moeyaert stond ook de (kinder)boekenwereld eventjes op zijn kop. Want de ALMA, goed voor bijna vijfhonderdduizend euro en natuurlijk eeuwige roem, win je niet zomaar. De Vlaming is, na Guus Kuijter, pas de tweede Nederlandstalige schrijver die deze bijzondere prijs wint.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

In haar juryrapport laat de twaalfkoppig jury er geen misverstand over bestaan waarom ze Moeyaerts gevarieerde oeuvre, dat intussen meer dan vijftig titels telt, zo bewondert. Ze roemt zijn oprechte solidariteit met zijn hoofdpersonen, zijn subtiële gevoel voor humor en zijn filmische, directe manier van schrijven. Ook is de jury onder de indruk van zijn ‘bondige en muzikale taal’. Die ‘vibreert van onderdrukte emoties en onuitgesproken verlangens. [...] Zijn sprankelende werk onderstreept het feit dat boeken voor kinderen en jongeren een vanzelfsprekende plaats in de wereldliteratuur hebben,’ aldus

de jury. Dat sluit direct aan bij het motto van Astrid Lindgren dat ‘goede literatuur het kind een plaats in de wereld geeft, en de wereld een plaats in het kind.’

Astrid Lindgren

Niet geheel toevallig voelt Moeyaert zich al van jongs af aan innig verbonden met de beroemde naamgever van de enige prijs die nog op zijn palmares ontbrak. Veelbetekenend noemt hij de ‘grand dame’ van de kinderliteratuur ook wel zijn ‘derde grootmoeder’. Als kind verslond hij Lindgrens boeken, omdat ze hem zeiden dat de grens tussen de verbeelding en werkelijkheid zo vaag is als je zelf wilt en hij van haar dus een dagdromer mocht zijn. Daarnaast liet hij zich als jonge en beginnende schrijver inspireren door Lindgrens *Het land dat verdween* (1978), haar bespiegelingen over haar schrijverschap en het Zweden van haar gelukkige jeugd. Daarin stelt ze onder meer dat de vraag hoe een goed kinderboek eruit moet zien een onzinnige vraag is. Het schrijven van een kinderboek, vindt Lindgren, is niet anders dan het schrijven van een gedicht of roman. Er bestaan geen recepten voor. Zoals de dichter of romancier kan ook de kinderboekenschrijver slechts in vrijheid ‘vol vertrouwen zelf zijn scheppingen diep uit zijn

ziel putten'. En verder, schrijft Lindgren, is er 'de taal'. Die is 'het allerbelangrijkst' en moet 'met de inhoud van het boek een harmonisch geheel vormen'.

In vrijheid scheppen

Wie Moeyaert leest, herkent Lindgrens invloed op zijn schrijverschap. Als er iemand is die schrijft vanuit zijn hart en het label 'eigenzinnig' verdient, is Moeyaert het wel. Hij laat zich in geen enkel hokje duwen; 'In mijn kop is kunst boven alles vrij,' zei hij ooit in het Vlaamse weekblad *Humo*. Aanvankelijk manifesteerde Moeyaert zich als wat nu een young adult-schrijver heet. Zijn debuut (1983) *Duet met vals noten* is een tragisch verslag van een ontluikende liefdesgeschiedenis. En ook *Terug naar af* (1986) en *Suzanne Dantini* (1989), zijn romans vanuit tienerperspectief. Maar met *Afrika achter het hek* (1992), een genuanceerd prentenboekverhaal over interculturele verdraagzaamheid met illustraties van de Zweedse Anna Höglund, toonde Moeyaert dat hij niet van plan was zich te laten vastpinnen op genre of stijl. Na de veelgeprezen novelle *Blote handen* (1995) – Moeyaerts definitieve doorbraak – werd steeds duidelijker hoe onbegrensd zijn verbeelding is. Zo heeft *Broere* (2000) weliswaar een hoog autobiografisch gehalte, tegelijkertijd geeft Moeyaert zijn sprankelende, humoristische miniatures over hoe het voelt om als jongste in een gezin met zeven jongens op te groeien een universele zeggingskracht. Ook zijn op Joseph Haydens passiemuziek geïnspireerde Genesis-adaptie over leven (*De Schepping*, 2003), liefde (*Het Paradijs*, 2010) en dood (*De Hemel*, 2015) is volstrekt uniek. Zowel in prentenboeken- als theatervorm met het Nederlands Blazers Ensemble.

Schrappen en schaven

Maar of Moeyaert nu theaterteksten, jeugdromans, gedichten, of prentenboeken schrijft, het gaat hem niet om wat er gebeurt, maar om hoe het verteld wordt. Taal is voor Moeyaert het materiaal waaruit uiteindelijk al zijn werk ontstaat. De dichter in hem schrapt en schaapt, op zoek naar het juiste ritme en de goede klankkleur en beeldspraak. Voor overbodige franje is geen plek. Tegelijkertijd blinken de bedrieglijk eenvoudige en heldere zinnen uit door hun suggestieve zeggingskracht. Dat geldt ook voor zijn nieuwste titel *Tegenwoordig heet iedereen Sorry*, een van de Woutertje Pieterse Prijs-nominaties van dit jaar. Daarin volgen we de gedachte-stroom van de twaalfjarige, stuurse Bianca. Haar moeder vindt haar 'een meisje met een gebruiksaanwijzing'. Zelf voelt ze zich vooral miskend, omdat haar broertje, een hartpatiënt, alle aandacht opeist. Moeyaert heeft genoeg aan één broeierige nazomermiddag en een minimum aan woorden en sfeervolle beelden om Bianca tot leven te wekken en haar, met hulp van een door haar bewonderde soap-actrice, letterlijk en figuurlijk uit haar schuilplaats te lokken.

Eenzame kinderen

Veel van Moeyaerts kinderen en jongeren zijn, net als Bianca, eenlingen en vaak eenzaam. Dat heeft alles te maken met Moeyaerts overtuiging dat wij mensen elkaar uiteindelijk nooit kunnen doorgronden, omdat wij allemaal een eigen wereld in ons hebben en de taal uiteindelijk te beperkt is om die voor anderen inzichtelijk te maken. Dit gedachtegoed, hem ooit ingegeven door de Italiaanse schrijver Luigi Pirandello (1867-1936), vormt de kern van Moeyaerts oeuvre. Een titel als *Het is de liefde die we niet begrijpen* (1999), het emotioneel geladen relaas van een vijftienjarige over een uit-eenvallende familie, is illustratief. Maar ook een eerste lezersboekje als *De man in de maan* (1993) draait, dankzij de korte en lange klinkers in onze taal, om een spraakverwarring. En zelfs de lichtvoetige korte boerderijverhalen in *De gans en zijn broer* (2014) gaan goedbeschouwd over het menselijk onvermogen. De twee ganzen die allebei broer van de ander zijn en zoeken naar een antwoord op de vraag wat het leven is, raken voortdurend verstrikt in elkaars gedachten.

Ondertussen blijft ook Moeyaert zoeken, in de eigen gangen in zijn hoofd, naar wat er achter de volgende bocht van zijn emoties of verbeelding ligt, zodat hij in vrijheid 'vol vertrouwen zijn scheppingen diep uit zijn ziel kan putten'. ●●●

Bart Moeyaert in vogelvlucht
Bart Moeyaert (Brugge, 1964) was al schrijver voordat hij het zelf wist, zegt hij. Maar officieel debuteerde hij met *Duet met valse noten* (1983) als negentienjarige student aan de Kunsthumaniora Sint-Lucas (Gent). In *Suzanne Dantini* (1989), dat Moeyaert zijn scharnierboek noemt, ontdekte hij voor het eerst zijn eigen stem en

de kracht van taal en suggestie. Later herschreef hij dat boek onder de titel *Wespennest* (1997). Behalve kinder- en jeugdboeken schrijft Moeyaert ook prentenboeken, korte verhalen, toneelstukken, essays, volwassenenromans en poëziebundels. In 2013 verscheen de jubileumbundel *Jij en ik en alle kinderen* met Moeyaerts verzamelde verhalen en kindergedichten. Sinds *Luna van de boom* (2000), een Slovaaks sprookje in woorden, beelden en muziek staat Moeyaert ook regelmatig in het theater, waar hij zijn verhalen op het podium brengt. In de jaren 2006 en 2007 was hij stadsdichter van Antwerpen. In 2016 was hij artistiek intendant van de gastlandschappresentatie van Vlaanderen en Nederland op de Frankfurter Buchmesse 2016. Moeyaerts werk is vaak bekroond en in meer dan twintig talen vertaald.

bartmoeyaert.com

Het succes van Queerboeken.nl

Uit recent onderzoek van COC Nederland in samenwerking met Colombia University blijkt dat LHBTI-leerlingen het nog steeds zwaar hebben op school. Een van de manieren waarop de situatie verbeterd kan worden, is door op school aandacht te besteden aan LHBTI-onderwerpen en ruimte in het curriculum te maken voor LHBTI-rolmodellen in sport, geschiedenis en literatuur. De website queerboeken.nl hoopt hieraan te kunnen bijdragen door mooie LHBTI-boekentips te geven die LHBTI-leerlingen herkenning kunnen bieden, en niet-LHBTI-leerlingen meer inzicht kunnen geven in het leven van LHBTI-medeleerlingen. Queerboeken.nl, een samenwerking tussen COC Nederland en de Leescoalitie, werd dit jaar gelanceerd op Valentijnsdag en kreeg direct veel aandacht in de media. Tegelijkertijd verscheen de bundel *Queerboeken*, met vijf favoriete queer-fragmenten van bekende Nederlanders uit bestaande boeken. Op de website is inspiratie voor behandeling en bespreking van de fragmenten in de klas te vinden. In een enquête gaf 95 procent van de ontvangers aan bundel en website te willen blijven gebruiken. De bundel is nu gratis te downloaden via de website. [EG] queerboeken.nl

Stadsdichter van Amsterdam

Amsterdam heeft een nieuwe Stadsdichter, als opvolger van K. Schippers: Gershwin Bonevacía (1992). Bonevacía debuteerde met de in eigen beheer uitgegeven bundel *Ik heb een fiets gekocht* (2017), was een van de ambassadeurs van de Black Achievement Month in 2018 en in 2019 won hij een Young Amsterdam Award, voor jongeren die uitblinken in ondernemerschap en maatschappelijke betrokkenheid. In zijn werk tematiseert hij in heldere taal urgente onderwerpen als duurzaamheid, onderwijs en ongelijkheid, maar hij schrijft ook over lichte zaken als Harry Potter. Als Stadsdichter wil Bonevacía poëzie inzetten om meer verbinding te creëren en verschillen te overbruggen. ‘Wat ik met de stad Amsterdam heb? Ik ben er niet geboren, maar ben hier op veertienjarige leeftijd terechtgekomen toen mijn ouders teruggingen naar Curaçao. Ik woon hier sindsdien, heb filosofie gestudeerd. De stad heeft me volwassen gemaakt, ik ben hier voor het eerst verliefd geworden, heb in de stad heel veel eerste keren meegemaakt. Ik ben in Amsterdam begonnen met schrijven en voordragen. Ik ben hier dichter geworden,’ aldus Bonevacía. Zijn Stadsgedichten worden gepubliceerd op de website van de Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam (SLAA) en in *Het Parool*. [EG] gershwinbonevacia.nl; slaa.nl

Libris Literatuur Prijs voor De goede zoon

De titel prijkte al op menig favorietenlijstje van literaire recensenten en op 6 mei sleepte Rob van Essen met *De goede zoon* uiteindelijk de Libris Literatuur Prijs 2019 in de wacht. De titel is daarmee ook genomineerd voor De Inktap (zie p. 34). Het verhaal speelt zich af in een wereld die dystopische trekken vertoont en tegelijk angstaanjagend herkenbaar is, waar invoering van het basisinkomen heeft gezorgd voor lethargie en stijgend museumbezoek, en waarin twee mannen afreizen naar het zuiden. De een kent het echte doel van de reis, de ander heeft net zijn moeder begraven. Samen gaan ze op zoek naar verlossing en vergetelheid, bijgestaan door ironische robots en praatgrage zelfrijdende auto's. De jury: ‘Met al zijn bizarre invallen, groteske wendingen, lijnen en lagen laat van Essens meesterwerk ons zien en voelen wat het betekent om te leven in deze tijd, met zijn overdaad aan vrije tijd en luxe, met zijn robots en computers, een tijd waarin alles en iedereen constant in de gaten wordt gehouden en waar nodig van bovenaf gecorrigeerd. *De goede zoon* is een even inspirerende als speelse analyse van het voorbijgaan van de tijd en het vasthouden ervan. Maar bovenal is het een sprankelend werk van literaire verbeelding.’ [EG] *De goede zoon*, Rob van Essen. Atlas Contact, € 21,99

De Grote Poëzieprijs

De Grote Poëzieprijs (voorheen VSB Poëzieprijs) bekroont op 16 juni, tijdens het Poetry International Festival, de beste Nederlandstalige bundel van het jaar. Genomineerd zijn *Nachtboot* (Maria Barnas), *Stalker*, (Joost Decorte), *Habitus* (Radna Fabias), *Het woedeboek* (Roelof ten Napel), *Genadeklap* (Willem Jan Otten) en *Onze kinderjaren* (Xavier Roelants). Aan De Grote Poëzieprijs zijn ook educatieve programma's verbonden, waarin Nederlandse en Vlaamse scholieren onder leiding van vakdocenten van School der Poëzie kennismaken met het werk van de zes genomineerde dichters en worden begeleid bij het zelf schrijven van gedichten. Na de lessen worden de jongeren met de mooiste gedichten geselecteerd om op te treden in een van De Grote PoëzieprijsRevues: een wervelende literaire show met optredens van genomineerde dichters, dansers, artiesten en muzikanten. Een deskundige jury, waarin ook een genomineerde dichter voor De Grote Poëzieprijs zitting heeft, bepaalt wie er met de prijzen vandoor gaat. Voor De Grote Poëzieprijs 2019 is naast een vakjury ook een jongerenjury in het leven geroepen die bestaat uit jongeren tussen vijftien en vijfentwintig jaar. Ook de jongerenjury verdiept zich in het werk van de genomineerde dichters en roept een eigen winnaar uit. [EG]

poezieprijs.nl; schoolderpoezie.nl

Tips

Nieuwe boekentips in het kader van diversiteit en inclusiviteit:

- In *Het Leningrad dieet* praten buurmeisjes Oxana en Lena, die opgroeien in een achterstandswijk in Sint-Petersburg, niet over wat ze sinds kort 's nachts met elkaar doen tijdens logeerpartijtjes. Als Lena verhuist zoekt Oxana soelaas bij een schimmige website die meisjes stimuleert gewicht te verliezen dankzij bizarre Leningradse oorlogsrecepten, ingegeven door voedseltekorten. Gehaktballen van boekomslagen en graspuree: afvallen lijkt een eitje.
- Zijn moeder snapt hem niet, school doet moeilijk en op een dag staat de politie voor de deur: de twaalfjarige Amir heeft een horloge gejat. Zijn schrift, waarin hij van school moet opschrijven hoe hij over zichzelf en zijn omgeving denkt, verandert in een onderzoeksverslag: hoe zijn moeder zijn Afghaanse vader ontmoette, wie dat is en waarom die niet terugkomt. Amir zoekt verder en struint het internet af op Afghanistan, de taliban en wat een jihadist is. Terwijl volwassenen om hem heen vermoeden dat hij radicaliseert, lezen we het hartveroverende verhaal van een jongen die gewoon zijn vader mist. [EG]

Het Leningrad dieet, Wlada Kosowa. De Geus, € 20,99

Amir, Rein van der Wiel. Querido, € 18,99

Nieuwe types

Van 27 tot 29 juni 2019 biedt de binnenstad van Arnhem plaats aan Nieuwe Types, een jaarlijks festival over de toekomst van de literatuur. Nieuwe Types richt zich op 'de staat van het verhaal' en onderzoekt drie dagen lang de toekomst van de literatuur. Het festival vestigt de aandacht op nieuwe schrijvers, nieuwe verhalen en nieuwe vertelvormen en doet dat op uiteenlopende manieren: van intensieve werksessies over het literaire makerschap tot het feestelijke afstuderen van studenten aan de opleiding *creative writing* van ArtEZ hogeschool voor de kunsten. Maxim Februari zal deze editie spreken over het belang van verhalen, er zijn voordrachten en performances van Maartje Wortel, Corinne Heyrman, de schrijvers van het Slow Writing Lab en van aanstormende talenten verbonden aan Nederlandstalige schrijfopleidingen. Ook wordt de Nieuwe Types Afstudeerprijs uitgereikt, voor het beste literaire eindwerk van een Nederlandse of Vlaamse schrijfopleiding. Verder onder andere aandacht voor muziek en het effect daarvan op het schrijven, een live podcastopname waarin schrijvers vertellen over de belangrijkste les die ze geleerd hebben en daar een schrijfpodracht aan verbinden, en nog veel meer. De organisatie van het festival is in handen van De Nieuwe Oost, productiehuis voor literatuur, theater, dans en popmuziek, met vestigingen in Nijmegen, Deventer en Arnhem. [EG]

nieuwetypes.nl

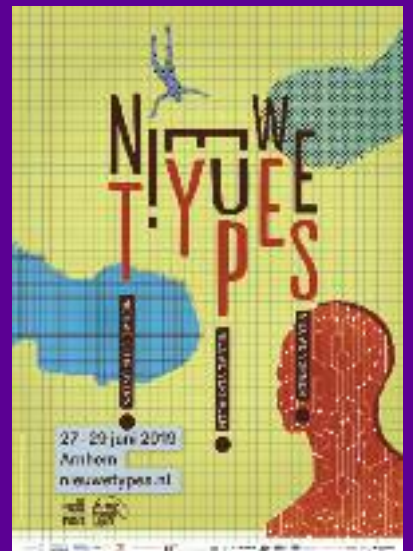

FOTO JORGEN KOOPMANSCHAP

IEDEREEN HOORT ERBIJ

DIVERSITEIT EN INCLUSIVITEIT – Manon Sikkel studeerde psychologie, literatuurwetenschap en wetenschapsjournalistiek, is succesvol journalist en werd als kinderboekenschrijfster vele malen bekroond door de Nederlandse Kinderjury. Sinds 10 april is zij de nieuwe Kinderboekenambassadeur.

DOOR EVA GERRITS

Ben je een geboren lezer/schrijver?

‘Als kind al was lezen voor mij als ademen. Op mijn elfde had ik alle jeugdboeken uit de bibliotheek gelezen, pas op mijn twaalfde mocht ik volwassenenboeken lenen. Dus ging ik voor vijftig cent tweedehands boeken kopen. Geen idee nog wat te kiezen; Konsalik – lekker dik, dacht ik. Of Yourcenar – ik zag dat het letters waren maar snapte er geen jota van. Gelukkig ontdekte ik ook Nooteboom, Hermans, Campert. En toen was ik twaalf en kon ik weer gratis naar de bibliotheek. Schrijven was mij ook lief, ik won vaak schrijfwedstrijden. Dat was niet mijn streven, ik vond het gewoon leuk om

te doen. Een boek schrijven was ook niet mijn ambitie, al suggereerden mensen het vaak. Tot mijn dochter op haar elfde in een gat viel, wat betreft lezen, net zoals ik destijds. Ze herkende zichzelf niet in de personages met problemen in de boeken voor haar leeftijd. Ze was nog niet toe aan volwassenenliteratuur maar wel nieuwsgierig – tussen tafellaken en servet. Bezig met identiteit, sociale omgeving. Daarover wilde ik schrijven, in een gelukkige context: geen ouders aan de drank, afgebrande huizen of dode broertjes en zusjes, maar *Het kleine huis op de prairie*-achtige lulligheid over dat tussenjaar waarin de wereld naar je begint te lonken. Ik wilde het bij *Is liefde besmettelijk?* laten, maar toen ik er prijzen mee won, drong mijn uitgeefster aan op meer. Ik zit nu aan boek vijftientig, heb meer boeken in me dan ik ooit kan schrijven.’

Wat vind je van het Nederlandse kinderboekenlandschap?

‘Het glas is halfvol of halfleeg: je hoort veel over de tegenvallende leescultuur bij de Nederlandse jeugd, ik ben juist

heel positief. Boeken moeten beschikbaar zijn, en dat zijn ze in Nederland. Tien jaar geleden waren er nog geen leesconsulenten, nu zijn leesconsulenten de meest gepassioneerde leesbevorderaars. Ze houden bij wat er verschijnt, kennen docenten, klassen, scholen. Ze nemen leerkrachten zoveel uit handen. Kinderboekwinkels doen ook geweldig werk; stuk voor stuk ambassades voor het kinderboek. En er zijn veel mooie initiatieven, zoals “Geef een boek cadeau”: een klassieker als *Kruistocht in spijkerbroek* voor twee euro. Steeds meer scholen doen dagelijks aan een kwartiertje vrij lezen; BoekStart doet goed werk voor heel jonge kinderen; tot je achttiende ben je gratis lid van de bibliotheek; er is aanbod voor kinderen met dyslexie. Er zijn hier uitstekende organisaties die helpen het veld te professionaliseren. Wat ik wel heel erg vind, is dat er nog steeds wijkvestigingen van bibliotheken worden opgeheven, vaak in wijken waar ze het hardst nodig zijn. Bibliotheken zijn tegenwoordig ook gemeenschapshuizen, plekken van samenkomst en integratie. Die zouden behouden moeten blijven.’

Had je dit ambassadeurschap verwacht?

‘In de verste verte niet. De eerste was Quentin Blake, in Engeland, die staat voor mij op dezelfde wolk als God. Hier waren het grote schrijvers als Jacques Vriens, Jan Paul Schutten, Hans en Monique Hagen. Ik schrijf relatief kort, sinds tien jaar. Sommigen vonden het ook een verrassende keuze, terwijl anderen het juist een logische vonden vanwege mijn oeuvre en wie ik ben als schrijver.

Wat helpt: ik ben goed in *social media* en heb een paar grote acties op touw gezet om schrijvers en boekhandelaren met elkaar te verbinden. Toen Hanneke Koene, eigenares van de kinderboekwinkel in Maastricht, aankondigde te moeten sluiten vanwege de kosten, mobiliseerde ik binnen een maand honderd kinderboekenschrijvers en -illustratoren. We hebben ter plekke tegelijkertijd voorgelezen uit eigen werk; illustratoren tekenden grote vellen vol; een week lang toeterde ik in de pers. Ik kon het niet alleen, iedereen deed van alles gratis, van het ontwerpen van een poster tot de pr. Resultaat: de gemeente halveerde de huur, de winkel heeft nog vijf jaar bestaan. Die actie was de kiem voor Bookstore Day, die nu jaarlijks wordt georganiseerd voor zelfstandige boekhandelaren in Nederland.

En vorig jaar, toen Aad Meinderts in zijn lezing tijdens de Middag voor het Kinderboek onderscheid maakte tussen kinderboekenschrijvers en “-boekenbakkers” (serieschrijvers), waren veel collega’s diep geraakt door dat predikaat: je doet er niet toe, minderwaardig schrijvertje. Terwijl ze net zo goed fantastisch werk doen, keihard werken, hun ziel en zaligheid erin leggen. Hun gekwetstheid trof mij net zoals het verdriet van Hanneke. In een dag had ik de website boekenbakkers.com

opgericht [tegenwoordig: rarenamen.wordpress.com, red.] en alle schrijvers die ik ken gemaild: welk boek van jou is je het meest dierbaar? En waarom? De titels zette ik in een steeds veranderende, willekeurige volgorde op de site: *Lampje* naast iemand die maar één boek had geschreven en daar trots op was; een debutant naast Janneke Schotveld. Boodschap: zo’n tweedeling is zinloos. Wij maken allemaal boeken waar we van houden en waarvan we hopen dat ze een kind raken.’

Wat wordt de komende twee jaar je missie?

‘Leesbevorderaars met elkaar in contact brengen en inspireren tot samenwerking. Van de vrijwilliger die een idee heeft voor de bibliotheek in de wijk, tot professionals bij leesbevorderende instituten. Hoe krijgen we zoveel mogelijk kinderen aan het lezen? En hoe zorgen we ervoor dat ieder kind dat ene boek vindt waarin het zich herkent? Ik wil hulpambassadeurs aanstellen, mensen uit het vak vragen mee te denken, ideeën uit te werken. De focus: diversiteit en inclusiviteit. Sommige illustratoren bijvoorbeeld, tekenen nog steeds automatisch witte kinderen met blonde haren, hoewel het bewustzijn dat er te weinig kinderboekenpersonages met een andere culturele achtergrond en huidskleur zijn, toch lijkt doorgedrongen.

We hebben allemaal nog blinde vlekken. Pas toen ik laatst een interview zag met Tatjana Almulji, auteur van *Knap voor een dik meisje*, besepte ik met terugwerkende kracht dat ik zelf nooit een probleem heb gemaakt van het feit dat ik dik ben, terwijl iedereen om mij heen dat wel deed. Dikke kinderen in een kinderboek zijn ook nooit de held, die worden gepest. Of je dik of dun bent, Nederlands of niet, gehandicapt of atletisch, slim of minder slim – er is voor iedereen een boek en er kunnen er nog véél meer bij. Kinderen van nu zijn over tien, vijftien jaar volwassen. Wij willen dat ze zich dan gezien en gehoord voelen, ongeacht uiterlijk, achtergrond of mening. Daartoe zijn nu voorbeelden nodig. Als kinderen die niet vinden in hun omgeving, dan in elk geval in kinderboeken. Ook iemand in een rolstoel, of met een niet-Nederlandse achtergrond, of drie moeders; vanzelfsprekend, zonder dat het wordt benadrukt – iedereen hoort erbij.

En iedereen wil lezen, als je je maar aangesproken voelt. Zoveel mensen zetten zich daar al voor in. Met deze ambtsketting sta ik ineens op een zeepkist en kan ik roepen, tonen wat er achter de schermen gebeurt, verbinden en nieuwe initiatieven helpen realiseren om kinderboeken en diversiteit hoog op de agenda te houden. De trein is al begonnen met rijden en als je ziet wat leesconsulenten in tien jaar hebben bereikt – me dunkt dat we met zijn allen in twee jaar ver gaan komen.’ ●●●

‘Jouw wereld is niet ieders wereld’

Voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei Gerdi Verbeet (68) pleit voor boeken die luikjes openen naar onbekende werelden. De oud-Kamervoorzitter leest zelf altijd: ‘Ik kan mij niet herinneren dat ik niet kon lezen.’

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

“Kom vanavond met verhalen/ hoe de oorlog is verdwenen,/ en herhaal ze honderd malen:/ alle malen zal ik wenen.” Dit zijn de slotregels van dat prachtige gedicht *Vrede* van Leo Vroman, waarvan de eerste – kom vanavond met verhalen – de titel is van de beleidsvisie van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Niet helemaal toevallig: dit jaar en volgend jaar herdenken we dat het 75 jaar geleden is dat de Tweede Wereldoorlog is beëindigd. Ooggetuigen zijn er al bijna niet meer; boeken over de oorlog worden daarom steeds belangrijker. Daarom ook is het mooi dat het Nationaal Comité en Stichting Lezen in hetzelfde gebouw zijn gehuisvest: de oude gemeentelijke kweekschool waar mijn vader ooit nog op gezeten heeft. Als burens kunnen we samen de verhalen over wat er toen is gebeurd levend houden. Door boekenlijsten op te stellen, of initiatieven te ontplooiën in het kader van Theater Na de Dam.’

Welke titels mogen niet ontbreken op zo’n lijst?

‘De persoonlijke verhalen in *Strepen aan de hemel* van G.L. Durlacher, overlevende van vernietigingskamp Auschwitz-

Birkenau. En *De aanslag* van Mulisch: daar zit alles wel in wat de Tweede Wereldoorlog was. Deze boeken heb ik als volwassene gelezen; mijn eerste echte kennismaking met dat andere verhaal van de oorlog was *Het Achterhuis*. Ik las de dagboekbrieven in de tweede klas van het Cartesius Lyceum in Amsterdam. De gruwelen van de Holocaust drongen toen pas echt diep tot mij door. Ik heb daarna een brief aan Anne Frank geschreven – die ik helaas ben kwijtgeraakt – voor de huiswerkopdracht “brief schrijven”. Ondanks dat veel meisjes elkaar brieven schreven in die tijd, vond mijn leraar Nederlands Fred Batten dat heel bijzonder. Ik ben bevoorrecht dat ik hem als leraar heb gehad: hij behoorde tot de intimi van Ter Braak en Du Perron en was enorm bevlogen. Daarbij moet ik wel opmerken dat hij alleen de geïnteresseerde leerlingen les gaf. [lachend] Terwijl die om hem heen zaten en als sponzen zijn verhalen opzogen, zat de rest achter in de klas te klaverjassen.’

Wat was zijn kracht?

‘Heel precies zocht hij voor je uit wat je lezen moest. Zelfs in de vakantie stuurde hij boeken op: een gedichtenbundel van Leo Vroman, werk van Arthur van Schendel. Van hem kreeg ik *De wereld een dansfeest*, wat misschien wel het mooiste liefdesverhaal is dat ik ken. Heel anders dan *Ik Jan Cremer*, dat ik wat later las, al vond Batten dat helemaal niks. Ik hoor het

Geboren Amsterdam, 1951 | 1977 MO-A Nederlands | 1980-1984 docent Berlage Scholengemeenschap Amsterdam | Sinds 1975 lid PvdA | 1994-2001 politiek adviseur staatssecretaris Tineke Netelenbos en PvdA-fractievoorzitter Ad Melkert | 2001-2006 Tweede Kamerlid | 2006-2012 voorzitter Tweede kamer | 2015 tv-documentaire *De Strijd over de arbeidersgeschiedenis* met Erik Dijkstra | 2015-heden voorzitter Nationaal Comité 4 en 5 mei

hem nog zeggen, met zo'n licht Indisch accent: "Ik sla de pagina's om met mijn grote teen." [luide lach] Hij vond het te schunnig. Ik durfde het daarom niet mee naar huis te nemen: een boek dat zó over seks ging. Het was voor het eerst ook dat ik iets las wat ik pijnlijk vond. Hoe Cremer met vrouwen omging in dat boek – ik vond dat niet gelijkwaardig, miste ook totaal de romantiek.'

Welk boek heeft de meeste indruk op u gemaakt?

De Waterman, ook van Van Schendel. Het gaat over een schipper, over zijn plaats in de harde maatschappelijke werkelijkheid en hoe zijn leven wordt overschaduwd door verdriet. Dat trof mij: het riep een verlangen op, een gevoel van melancholie en heimwee dat voor mij herkenbaar was. Mijn voorouders waren ook beurtschippers. Het verhaal, waarin het utopisch socialisme een rol speelt, appelleerde aan mijn politieke bewustzijn, dat bij mij al jong ontwikkeld was, vooral door mijn moeder. Ze was een bijzondere vrouw, zeer geëmaniceerd. Ze wilde pas trouwen als ze zwanger was, want getrouwde vrouwen werden ontslagen. Na de geboorte van mijn broer gebeurde dat alsnog, en toen begon ze direct een eigen schooltje voor kinderen die onvoordelig jarig waren en een jaar moesten wachten voor ze naar de lagere school konden.'

Zij stimuleerde ook het lezen bij u?

'Ja, zeker, zolang het maar letters waren. Mijn moeder was daarin kritisch. Stripboeken, dat was een no-goarea. *Pinkeltje* vond ze ook niks, hartstikke racistisch, met zwarte kannibalen die in kookpotten verdwijnen. Wel luisterden we naar de radiohoorspelen over Paulus de boskabouter van Jean Dulieu. En er werd voorgelezen uit *Jip en Janneke* van Annie M.G. Schmidt. Dat was toen echt nieuw: een kinderboek over stoute kinderen.

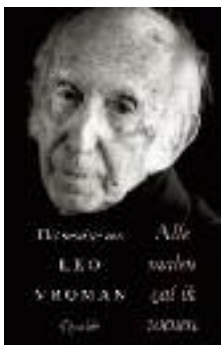
Weliswaar volgens de klassieke rolpatronen, met Janneke als bangig meisje en Jip als overmoedige durfal, maar dat signaleerde ik niet. Ik zag ze gewoon als twee kinderen, betrok hun gedrag niet op mijzelf. Dat mijn moeder werkte, vond ik vanzelfsprekend, dat was mijn norm. Pas later, toen ik beseftte hoe progressief ze eigenlijk was en ik *Jip en Janneke* aan mijn eigen kinderen voorlas, werd ik me bewust van die stereotype rollen. Stiekem heb ik die ook wel eens omgedraaid: ik heb twee zoons en wilde niet dat ze het clichématige beeld van meisjes zouden krijgen.'

Kunnen boeken bijdragen aan burgerschapsvorming?

'Vast wel. De oorlogsboeken die ik vanwege mijn functie krijg, geef ik daarom ook meestal aan mijn kleinkinderen. Maar ze moeten niet te moralistisch zijn, dat vind ik onverdraaglijk. Het kan niet zo zijn dat ik door de boeken die ik hun geef, bepaal wat ze denken. Mijn boodschap voor mijn kleinkinderen is: wees nieuwsgierig, wees niet onverschillig, behoud je kritische zin, maar oordeel niet te snel en neem je verantwoordelijkheid. Het is belangrijk dat volwassenen aan kinderen het signaal geven dat ze niet door ieder hoepeltje hoeven te springen. Verhalen kunnen daaraan bijdragen. Zoals de boeken van Annie M.G. Schmidt, of Roald Dahl en Jan Terlouw. Of *Borre en de nachtwarte kat* van Jenny Wagner en Ton Brooks – een prentenboek dat ik onder het motto "liefde en respect zijn geen schaarse goederen" eindeloos aan mijn kleinkinderen heb voorgelezen. Ieder boek moet een reis in je hoofd zijn, het moet luikjes openen van een onbekende wereld.'

Is dat wat een boek goed maakt?

'Niet alleen. Het moet ook mooi van stijl zijn en als het kan dicht op de actualiteit zitten. Zoals *Zuivering* van Tom Lanoye. Dat vond ik echt schitterend. Het verhaal is prachtig zintuiglijk geschreven, met levensechte personages. De eenzaamheid en worsteling van de hoofdpersoon, die een Syrisch vluchtelingengezin onderdak biedt, de menselijke interacties, de vriendschap die ontstaat, het verraad dat volgt, dat ontroerde me. De boeken die ik lees moeten uiteindelijk gaan over wat mij bezighoudt. Ook als ik het er niet mee eens ben. Dat doet je inzien dat jouw wereld niet ieders wereld is.' ...

VAN STRAATKUNST TOT KINDERBOEK

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN JOREN JOSHUA – Op zijn twaalfde kreeg hij zijn eerste spuitbussen, nu beschildert hij muren tot ver over de grens. Dat hij ook kinderboeken zou gaan illustreren, was nooit zijn plan. Tot Gideon Samson hem vroeg voor *Zeb*..

DOOR ANNEMARIE TERHELL

‘Op de academie wilde iedereen kinderboekillustrator worden. Ik juist niet,’ vertelt Joshua in zijn atelier in Het Schieblock in Rotterdam. Dat het toch zo is gelopen, kwam door de verhalen die Gideon Samson hem liet lezen. ‘Het was meteen een match. Wat hij schreef, zag ik gelijk voor me. Dit wil ik doen, dacht ik. Wat ik tof vind, is dat Gideon het vanaf dag één als een samenwerking heeft gezien. Ik was helemaal vrij om de verhalen te verbeelden zoals ik dat wilde. Het is een van de meest waardevolle projecten geworden die ik heb gedaan.’

In *Zeb*. zet Samson de alledaagse werkelijkheid op scherp. De kinderen uit de klas van juf Cato beleven opmerkelijke avonturen, maar doen alsof het doodgewoon is. De een sleept een walvis mee naar de klas als onderwerp van zijn spreekbeurt. De ander zeurt om een leeuw voor haar verjaardag. Joshua tekende parmantige mensen en dieren met sliertige ledematen en verstopte overal grapjes in. De vormgeving en typografie van Thomas & Jurgén, Joshua’s studiegenoten, maken er een gebalanceerd geheel van.

Uitvergrooten

‘Voor die vormgeving hebben we wel hard voor moeten strijden,’ vertelt Joshua. Het boek werd uiteindelijk gedrukt in PMS-kleuren, zodat het oranje een diepe tint kreeg. De heldere vormen en het beperkte kleurenpalet doen denken aan Joshua’s straatkunst. ‘Altijd als ik iets teken, wil ik het ook kunnen uitvergrooten. Dat vereist strakke vlakken. Doordat ik met graffiti vaak ’s nachts moest werken, heb ik leren versimpelen. Ik ging dingen weglaten, probeerde het met drie kleuren in plaats van twintig.’

Graffiti is een liefde sinds hij zijn eerste set spuitbussen van zijn moeder kreeg. ‘Als kind tekende ik al veel, maar toen ik ouder werd verloren mijn tekeningen speelsheid. Door graffiti kwam dat weer terug.’ Op de academie genoot straatkunst niet veel aanzien en ook op andere vlakken botste het vaak. ‘Ik was eigenwijs en miste frisheid in de opleiding. Achteraf gezien heb ik er toch meer geleerd dan ik dacht. Het idee achter een tekening is veel belangrijker voor me geworden.’ Dat hij zijn neus vaak heeft gestoten, heeft hem weerbaarder gemaakt. ‘Je moet in de graffitiwereld stevig in je schoenen staan. Het gaat er harder aan toe, er is veel competitie. Om een muur te durven neerzetten, heb je wel een bepaalde zelfverzekerdheid nodig.’

Jazzclub

Tegenwoordig is straatkunst hip. Niet alles hoeft meer stiekem, het wemelt van de organisaties en gemeenten die legale projecten faciliteren. Instagram heeft het werken makkelijker gemaakt, denkt hij. ‘Als ik een muur beschilder in Spanje, kan ik dat aan de hele wereld laten zien.’ Zijn meest bijzondere project? ‘De muur in de Boomgaardhof in samenwerking met Ilse Weisfelt, op de plek waar vroeger Mephisto zat, een van de eerste jazzclubs in Rotterdam. De voordeur was een duivelsmond met brandende fakkels eromheen, omdat jazz door veel mensen nog werd gezien als een duivelse dans. Het pand is later tot de grond toe afgebrand.’ ●●●

Uit: *Zeb*.

Muurschildering Mephisto in de Boomgaardhof in Rotterdam

Joren Joshua (Eindhoven, 1990) groeide op in Eersel en verhuisde op zijn vijftiende naar Breda. Na de middelbare school doorliep hij de AKV St. Joost, waar hij in 2012 afstudeerde. Hij ging direct aan het werk als freelance illustrator. Joshua illustreert regelmatig voor kranten, tijdschriften en websites, zoals *de Volkskrant*, *Trouw*, *De Morgen* en *De Correspondent* en is vaste medewerker van het *Feyenoord Magazine*. Commerciële opdrachten zijn onder meer Coca-Cola en Mentos. Als straatkunstenaar beschilde hij muren in Rotterdam, Breda, Deventer, Tilburg, Helsingborg, Biarritz en Horsens. *Zeb*. (2018) met tekst van Gideon Samson was zijn debuut als kinderboekillustrator. Het werd genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs 2019. jorenjoshua.work

'LITERATUUR IS MIJN PASSIE'

NEDERLANDS VOOR UITBLINKERS –
Leerlingen met ambitie voor exacte vakken kunnen elk jaar meedoen aan allerlei Olympiades, maar het schoolvak Nederlands heeft excellente leerlingen nog te weinig te bieden. Daar moet verandering in komen. Terwijl het aantal studenten dat aan een studie Nederlands begint gestaag daalt, wordt er door wetenschappers, beleidsmakers en docenten gewerkt aan verdiepende programma's die de liefde voor het vak moeten aanwakkeren.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Wie denkt dat middelbare scholieren hun bed niet uitkomen voor een roman van zeshonderd pagina's, bezoekt eens de slotdag van De Inktap. Het enthousiasme waarmee deelnemers hun favoriete titels in de Doelen in Rotterdam verdedigen, is indrukwekkend. Tijdens de debatsessies wordt er gediscussieerd over de drie genomineerde boeken die meedingen naar de literaire scholierenprijs. *Wees onzichtbaar* van Murat Isik is tijdens de editie van 2019 duidelijk favoriet, maar er is ook lof voor *En we noemen hem* van Marjolijn van Heemstra. 'Dat is veel helderder geschreven,' vinden de verdedigers. 'En ondanks de toegankelijke taal kom je steeds een laag dieper.'

Herkenning

Het is een vurige strijd waar je binnen de muren van het klaslokaal vaak alleen van kunt dromen. Alle scholieren die hier vandaag aanwezig zijn, weten waar ze het over hebben: ze hebben dezelfde drie boeken gelezen die zijn bekroond met een van de grote literaire prijzen. In schooljuryverband hebben ze daaruit hun eigen winnaar gekozen. Elly (zestien), leerling van de International School Hilversum is enthousiast. 'Omdat De Inktap buiten het vaste schoolprogramma valt, kun je helemaal vrij zeggen hoe je over de boeken denkt. Het gaat niet om een cijfer, dat is heel fijn.' Tijdens de slotdag haast ze zich, net als klasgenoot Isabel (zeventien), naar de zaalmicrofoon om vragen te stellen aan Murat Isik. Hun complimenten aan de schrijver zijn ontroerend. 'Ik herkende personages uit mijn eigen wijk. Ik kon mij zo goed vinden in het boek, dat het soms voelde alsof ik het zelf had meegemaakt,' zegt Elly.

Reflectie

'Wij voeren in de klas regelmatig gesprekken over literatuur, dus dat ze dat kunnen, is voor mij geen verrassing,' zegt hun docent Nederlands Nyncke Havelaar. Het onderwijsstelsel op de internationale school is anders ingericht; er wordt meer tijd besteed aan literatuur. 'Voordat ik hier terecht kwam, heb ik op verschillende Nederlandse scholen gewerkt, maar aan taal als reflectie op de samenleving kwam ik daar nauwelijks toe. Literatuur is mijn passie, die kan ik op deze school kwijt.' Het is de eerste keer dat haar school meedoet aan De Inktap en dat is goed bevallen. De slotdag was een mooie afsluiting. 'Mijn leerlingen waren heel enthousiast over de hoorcolleges. Een daarvan ging in op de roman als constructie. Welke gereedschappen heeft de auteur tot zijn beschikking, hoe gebruikt hij die? Zo'n college laat heel mooi zien dat het vak Nederlands zoveel meer behelst.'

Taal en werkelijkheid

De hoorcolleges en workshops zijn vaste onderdelen van de slotdag van De Inktap. Door samen te werken met de Universiteit Utrecht hoopt de organisatie meer scholieren te enthousiasmeren voor een studie Nederlands. Voor Els Stronks, hoogleraar Vroegmoderne Nederlandse letterkunde aan de Universiteit Utrecht, is het belang breder dan alleen het werven van nieuwe studenten. Kennis van taal en literatuur is belangrijk voor iederéén. ‘Wij merken dat scholieren met steeds minder leesvaardigheden binnenkomen. Op school wordt veel aandacht besteed aan begrijpend lezen waarbij vooral inzicht in tekststructuren wordt getraind; tekstinhoud komt minder aan bod. Dat merk je. Studenten zijn zich te weinig bewust van bijvoorbeeld vertelperspectief, retoriek en de manier waarop dat de informatieoverdracht stuurt. Daar bevindt zich een lacune, zo blijkt ook uit onderzoek. Leerlingen kunnen niet meer analytisch lezen, horen wij regelmatig van bijvoorbeeld collega’s bij de juridische faculteit. Dat is problematisch. Als je als rechter een vonnis voorbereidt, of als advocaat een pleidooi, dan moet je allerlei soorten teksten kunnen doorgronden. Je moet dan heel precies weten waar taal en werkelijkheid elkaar raken en beïnvloeden.’

PlusNederlands

Op landelijk niveau wordt er hard gewerkt aan een curriculumherziening voor het schoolvak Nederlands, maar waarom zouden we daarop wachten, vindt Stronks. Met verschillende universiteiten werkt ze samen aan PlusNederlands, een digitale studieomgeving in de vorm van een website, waarin middelbare scholieren onder andere hun analytische vaardigheden kunnen oefenen. Vanaf augustus zijn op PlusNederlands uitgebreide extra lesopdrachten beschikbaar, zogenoemde ‘verkenningen’, waarmee leerlingen aan de slag kunnen. Door zelf onderzoek te doen naar bijvoorbeeld meertaligheid of vrijheid van meningsuiting in literatuur, wordt de breedte en relevantie van het vak Nederlands zichtbaar gemaakt en het taalinzicht verrijkt. Komend schooljaar worden op de website ook een Olympiade en een Schrijfakademie gelanceerd.

LitLab

Stronks en haar medewerkers deden eerder ervaring op met het ontwikkelen van lesmateriaal op LitLab, een website voor literatuuronderzoek voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, die sinds 2016 online is. Lucas van der Deijl, promovendus aan de Universiteit van Amsterdam en als redacteur verbonden aan LitLab, vertelt dat feedback van docenten belangrijk is bij de ontwikkeling van het lesmateriaal. Docenten worden daarom nadrukkelijk uitgenodigd om hun ervaringen te delen via speciale workshops aan de universiteit en tijdens testlessen op scholen. ‘Zo hebben we LitLab vorig schooljaar uitgebreid met een laagdrempelige werkvorm, de zogenaamde “Leesclubs”. Daarin kunnen leerlingen aan de hand van vragenkaartjes met elkaar over een roman in gesprek gaan.’ LitLab werkt nu ook samen met De Inktap. De Leesclubs rond de drie genomineerde boeken stimuleren het jurygesprek en bereiden de deelnemers voor op het schrijven van hun juryrapport.

In gesprek

Nog even terug naar de slotdag. Murat Isik wint onder luid applaus De Inktap 2019, Elly kijkt terug op een bijzondere dag. Het hoogtepunt? ‘Dat we tijdens een pauze in gesprek raakten met leerlingen uit Sint-Niklaas in België. Zij waren allemaal erg geraakt door *De mensengenezers* van Koen Peeters, terwijl dat boek bij onze schooljury niet zo aansloeg. Het is nogal filosofisch, dat ben ik niet gewend. Ik realiseerde me dat de boeken die je eerder hebt gelezen van invloed zijn op wat je daarna leest. Het was bijzonder dat we met deze Vlaamse leerlingen in gesprek raakten. Dat was zonder De Inktap nooit gebeurd!’ ●●●

Elly, Murat Isik en Isabel

Voor De Inktap 2020 zijn genomineerd *De goede zoon* van Rob van Essen (winnaar Libris Literatuur Prijs 2019), *Gebrek is een groot woord* van Nina Polak (winnaar BNG Bank Literatuurprijs 2019) en *De heilige Rita* van Tommy Wieringa (winnaar BookSpot Literatuurprijs 2018). Het jurytraject start op 1 september 2019; de prijsuitreiking is in maart 2020. Schooljury's kunnen zich aanmelden via inktaap.nl.

LitLab is een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op de middelbare school. PlusNederlands wordt namens alle universiteiten met opleidingen Nederlandse taal en cultuur gecoördineerd door de Universiteit Utrecht. Al het lesmateriaal is gratis te gebruiken. plusnederlands.nl; litlab.nl

UIT EEN SCHRIJVERSLEVEN

Rodaan Al Galidi

Schrijver en dichter, ben ik dat ooit geworden? Ben ik dat altijd geweest, of zal ik het nooit zijn? Ik weet dat schrijven voor mij lijkt op die kleine dagelijkse aanvechtingen als dorst en honger. Er gebeurt iets, waardoor je water gaat drinken of iets te eten gaat zoeken. Dat heb ik vooral met het schrijven van poëzie. Ik was een jaar of vijf, zes toen ik gedichten begon te schrijven en vanaf mijn tiende gaf mijn familie me de bijnaam 'dichter'. Niet als compliment, maar als een geuzennaam, zoals 'de dromer' of 'de filosoof'. Ik schreef rijmende klassiek Arabische gedichten, moeiteloos en zonder een fout in het ritme en ik denk dat ik voor mijn vijftiende goede gedichten begon te schrijven.

Het lezen van werken als *Op zoek naar de verloren tijd* van Marcel Proust, *Ulysses* van James Joyce en *Onzichtbare steden* van Italo Calvino leerde mij de kunst van het schrijven van een roman, waarin de personages niet belangrijk zijn, maar de gedachten en de woorden wel. Mijn gedachten kan ik opschrijven als proza; gedichten schrijf ik met gevoel. Misschien vind ik het daarom nog steeds moeilijk om gedichten in opdracht te schrijven, maar kan ik dat met proza probleemloos. Denken en mijn gedachten op papier zetten is een proces dat ik onder controle heb, maar met poëzie voel ik iets, ergens in mijn lijf, en na een tijdje, zonder dat ik het kan controleren, ontstaat er een gedicht.

Mijn leraar Arabisch zei in mijn jeugd tegen me dat ik talent had, maar dat ik niet arrogant moest worden zoals alle andere dichters. Ik vroeg hem hoe.

'Heb geen respect voor wat je hebt geschreven, maar voor wat je gaat schrijven,' was zijn gouden advies, dat nog steeds enigszins geldig is. Nooit respecteer ik wat ik geschreven heb, maar ik ben wel veranderd, want ik heb ook geen respect meer voor wat ik zal gaan schrijven, omdat ik dat inmiddels puur voor het geld doe, zoals het schrijven van deze column.

Er zijn maar weinig boeken die ik van kaft tot kaft gelezen heb. Minder dan dertig. Maar ik ben in honderden boeken begonnen. De reden dat ik in de meeste boeken strandde, is dat ik een boek wil voelen in mijn buik. Er zijn maar weinig boeken die dat kunnen, naar je buik gaan. Niet als maaltijd, maar als kippenvel. Ben ik dus een slechte lezer? Absoluut niet, maar ik houd niet van boeken die niet speciaal voor mij geschreven zijn.

Een van die prachtige boeken die rechtstreeks naar mijn buik ging, was *Kikker is verliefd*; *De ontdekking van de hemel* kon mij ook na de driehonderdste pagina nog niet raken. Zelfs een zak chips bereikt mijn buik sneller dan Harry Mulisch.

Rodaan Al Galidi

Schrijver en dichter Rodaan Al Galidi komt uit Irak en woont sinds 1998 in Nederland. Hij publiceerde vijf romans en acht dichtbundels. Zijn dichtbundels *De herfst van Zorro* (2007) en *Koelkastlicht* (2017) stonden op de shortlist van de VSB Poëzieprijs en zijn roman *Dorstige Rivier* (2009) op die van de BNG Nieuwe Literatuurprijs. In 2011 werd zijn roman *De autist en de postduif* (2011) bekroond met de Literatuurprijs van de Europese Unie. Zijn zesde roman, *Hoe ik talent voor het leven kreeg* (2016), werd verkozen tot *dWDD* boek van de maand.